

Zuyd Hogeschool

Master Architectuur

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-masteropleiding Architectuur van Zuyd Hogeschool. De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van Zuyd Hogeschool tot stand is gekomen. Het panel is in overleg met de opleiding samengesteld en is voorafgaand aan de visitatie goedgekeurd door de NVAO. Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling* van de NVAO (22 november 2011) en het *NQA Protocol 2013 voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 10 en 11 september 2013.

Het visitatiepanel bestond uit:

De heer ir. J.M. Sluijmer (voorzitter, domeindeskundige)

De heer dr.ir. E.M.C.J. Quanjel (domeindeskundige)

Mevrouw drs. J. Rodermond (domeindeskundige)

De heer J.A. Nieuwenhuize ing (studentlid)

Mevrouw drs. P. Göbel, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2013*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 30 oktober 2013

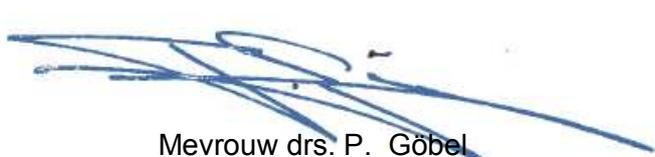
Panelvoorzitter

De heer ir. J. M. Sluijmer

Panelsecretaris

Mevrouw drs. P. Göbel

Samenvatting

De master Architectuur (MA+) maakt deel uit van de Academy of Architecture Maastricht, samen met de opleidingen master Interior Architecture, master Scientific Illustration en de afdeling Architectonische Vormgeving van de bacheloropleiding Vormgeving.

De opleiding MA+ is een vierjarige master Architectuur (240 EC) die in deeltijd wordt aangeboden. Studenten moeten een werkring hebben waar zij een deel van de eindkwalificaties kunnen realiseren. Deze beroepservaring is ook noodzakelijk om in het Architectenregister te worden opgenomen (regelgeving per 1 januari 2015). Het panel beoordeelt de opleiding in haar geheel als **voldoende**.

Beoogde eindkwalificaties

De opleiding master Architectuur (MA+) leidt op voor het beroep van architect. Door de economische crisis zijn belangrijke opdrachtgevers voor architecten (overheid, projectontwikkelaars, bedrijfsleven) verdwenen, waardoor de architect gedwongen wordt een andere rol op zich te nemen. Deze systeemverandering dwingt de architect meer in de rol van initiatiefnemer, ondernemer en degene die partijen bij elkaar brengt. Het panel kan zich goed vinden in de competenties die de opleiding hanteert en die aantoonbaar het masterniveau laten zien. Net als in de vorige visitatie is het panel van mening dat de opleiding haar eigen impliciete profilering duidelijker naar voren mag laten komen. Het panel beoordeelt de beoogde eindkwalificaties als **voldoende**.

Programma

De opleiding heeft het programma thematisch ingericht, waarbij de thema's zijn gerelateerd aan vier pijlers van het architectonisch ontwerpen: 1. ruimtelijk denken, 2. idee wonen, 3. ontwerp als interventie in een stedelijke context en 4. ontwerp als onderzoek. De thema's sluiten aan bij de competentieontwikkeling van de student: van sensibiliteit, beheersing, expertise tot virtuositeit. De helft van de studiepunten wordt via het binnenschools curriculum gerealiseerd in de leerlijnen studio's (project en ontwerponderzoek), theorie en vaardigheden, de andere helft moet de student in zijn werkomgeving, de leerlijn beroepservaring, verwerven (concurrency principe).

Het panel is van mening dat de opleiding de studenten voldoende theorie en vaardigheden aanreikt, maar dat reflectie en verdieping op de gebruikte onderzoeksmethode(s) en het resultaat van het ontwerpend onderzoek tamelijk informeel in de dagelijkse lespraktijk zijn opgenomen. Het panel vindt een betere verankering hiervan, bijvoorbeeld via nieuw te ontwikkelen leer- en denkmethodieken, wenselijk. De combinatie van leren en werken garandeert dat studenten het geleerde meteen in praktijk kunnen brengen, maar ook dat hun ervaringen vanuit de praktijk hun weg terug naar het onderwijs vinden. Wel zou er ook aandacht mogen zijn voor de verschillen tussen architecten werkzaam in Nederland, Duitsland en België.

Het panel is gecharmeerd van het leren in learning communities. De informele setting werkt goed en kan gezien worden als een kracht van de opleiding. De opleiding is enkele jaren geleden overgegaan op het combineren van leerjaren: jaar 1 en 2 volgen samen lessen en ateliers, evenals de jaren 3 en 4. De kritiek om deze vorm is aanleiding voor de opleiding om het combineren van leerjaren te evalueren.

De euregionale betekenis van de opleiding blijkt wel uit het feit dat er niet alleen Nederlandse studenten instromen, maar ook een flink aantal Belgische en een enkele Duitser. Dit wordt weerspiegeld in het docentencorps waarin ook alledrie de nationaliteiten vertegenwoordigd zijn.

Het panel beoordeelt de oriëntatie, de studeerbaarheid en de duur van het programma (de standaarden 2, 6 en 7) als **voldoende**. De inhoud van het programma, de instroom en de vormgeving (standaarden 3, 4 en 5) zijn **goed**.

Personeelsbeleid

Eenzijds heeft de opleiding een duidelijk profiel voor docenten geformuleerd, maar anderzijds is er sprake van een tamelijk informeel geregeld personeelsbeleid. Het panel is positief over de inzet van een jonge docent naast een ervaren docent. Hoewel studenten vinden dat de jonge docent vaak nog niet voldoende gekwalificeerd is om les te geven, zijn docenten heel tevreden over de wisselwerking, dynamiek en de verschillende perspectieven die deze aanpak met zich meebrengt. De methodiek van de lerende organisatie zou volgens het panel gestructureerder moeten worden uitgewerkt. Een complicerende factor is dat de opleiding uitsluitend met contractdocenten werkt, waardoor de meeste docenten slechts beperkt aanwezig zijn. Het panel heeft daarentegen een zeer gedreven docententeam aangetroffen dat blij gaf van een hoge betrokkenheid en veel verantwoordelijkheidsgevoel. De organisatorische en bestuurlijke problemen waarmee de opleiding het afgelopen jaar heeft gekampt, hebben mede door de inzet van de docenten niet tot grote problemen voor de studenten geleid.

Het panel beoordeelt het personeelsbeleid en de kwantiteit van het personeel (standaarden 8 en 10) als **voldoende**. De kwaliteit van het personeel (standaard 9) is **goed**.

Voorzieningen

Naast de lokalen zijn er goed geoutilleerde werkplaatsen waar studenten gebruik van kunnen maken. Verder worden studenten goed begeleid. Het panel is positief over de mogelijkheid voor studenten om expertise van buiten de hogeschool te halen. De informatievoorziening naar studenten toe behoeft echter verbetering.

Het panel beoordeelt de voorzieningen (standaard 11) als **goed** en de studiebegeleiding (standaard 12) als **voldoende**.

Kwaliteitszorg

Er is geen eigen beschreven kwaliteitszorgsysteem, maar er worden wel instrumenten ingezet, meer incidenteel dan structureel, om de kwaliteit van het curriculum te meten.

Hetzelfde geldt voor de wijze waarop diverse partijen bij de kwaliteitszorg worden betrokken. Partijen worden benaderd, maar een onderliggende structuur ontbreekt.

Recent heeft de opleiding een verbeterplan opgesteld, dat echter niet de gehele pdca-cyclus omvat, waardoor de relatie tussen evaluaties en verbeteringen niet zichtbaar is. Het panel beveelt de opleiding aan de expertise van de hogeschool op het gebied van kwaliteitszorg te benutten.

Het panel beoordeelt de standaarden 13 en 15 (Evaluatie resultaten en Betrokkenheid bij kwaliteitszorg) als **voldoende** en standaard 14 (Verbetermaatregelen) als **onvoldoende**.

Toetsing en gerealiseerd niveau

Het panel is positief over de toetsing in portfoliosessies. Het stelt vast dat de opleiding een zorgvuldige manier van intersubjectieve toetsing heeft. De voortgang van de individuele student is in de onderwijs- en praktijkportfolio's aan de hand van de geformuleerde leermomenten en de ingevulde beoordelingsformulieren goed te volgen. Afgestudeerden geven blijk van het masterniveau in de afstudeeropdracht, al vindt het panel wel dat het gebruik van onderzoeksmethodes en methodisch werken nog versterkt kan worden, evenals de reflectie op het ontwerponderzoek.

Het panel komt beoordeelt toetsing en gerealiseerd niveau (standaard 16) als **voldoende**.

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	11
2	Beoordeling	13
	Beoogde eindkwalificaties	13
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	13
	Programma	15
	Standaard 2 Oriëntatie van het programma	15
	Standaard 3 Inhoud van het programma	17
	Standaard 4 Vormgeving van het programma	19
	Standaard 5 Instroom	21
	Standaard 6 Studeerbaarheid	22
	Standaard 7 Duur	23
	Personeel	23
	Standaard 8 Personeelsbeleid	23
	Standaard 9 Kwaliteit van het personeel	25
	Standaard 10 Kwantiteit van het personeel	26
	Voorzieningen	27
	Standaard 11 Materiële voorzieningen	27
	Standaard 12 Studiebegeleiding	28
	Kwaliteitszorg	29
	Standaard 13 Evaluatie resultaten	29
	Standaard 14 Verbetermaatregelen	30
	Standaard 15 Betrokkenheid bij kwaliteitszorg	31
	Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	32
	Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	32
3	Eindoordeel over de opleiding	37
4	Aanbevelingen	39
5	Bijlagen	41
	Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding	43
	Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma	47
	Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	51
	Bijlage 4: Bezoekprogramma	55
	Bijlage 5: Bestudeerde documenten	59
	Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	61
	Bijlage 7: Verklaring van volledigheid en correctheid	64

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	Maastricht Master of Architecture (MMA+)
2. Registratienummer opleiding in CROHO	44336
3. Oriëntatie en niveau	Hbo-master
4. Aantal studiepunten	240 EC
5. Afstudeerrichting(en)	-
6. Variant(en)	Deeltijd
7. Locatie(s)	Maastricht
8. AD-programma*	-
9. Registratienummer AD in CROHO	-
10. Jaar vorige visitatie en datum besluit NVAO	Vorige visitatie: 21 juni 2007 Besluit NVAO: 28 juli 2009
11. Code of conduct	Getekend

*) Associate Degree, indien van toepassing

Administratieve gegevens van de instelling

12. Naam instelling	Zuyd Hogeschool
13. Status instelling	Bekostigd
14. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	-

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Cohort	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
Aantal instromers deeltijd	12	12	14	17	9	7		
Ingeschreven aantal deeltijdstudenten	50	43	42	50	48	40		
cohort	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Uitval uit het eerste jaar	20%	11%	22%	9%	11%	33%	33%	24%
Uitval uit de master	89%	67%	50%	64%	55%	40%	40%	47%
Hoofdfaserendement ¹	20%	60%	67%	33% (67%)	17% (100%)	(71%)	(90%)	
Cohortrendement na 5 jaar ²	11%	33%	50%	18% (36%)	8% (45%)	(60%)	(60%)	

¹ De opleiding is een deeltijdmaster en kent geen (propedeuse)diploma toe na 1 jaar. Het hoofdfaserendement is gebaseerd op het aantal na 2 jaar nog aanwezige studenten dat de opleiding heeft afgerond. ( ) = nog haalbaar hoofdfaserendement.

² Omdat de masteropleiding geen propedeutische fase en hoofdfase kent, wordt hier ook het cohortrendement gegeven. ( ) = nog haalbaar cohortrendement

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3. Het panel heeft het onderwijs tot september 2013 beoordeeld.

Beoogde eindkwalificaties

Vanaf september 2013 is de master Architectuur (MA+) ondergebracht in de Academy of Architecture Maastricht (AAM), samen met de opleidingen master Interior Architecture (MIA), master Scientific Illustration (MSI) en de afdeling Architectonische Vormgeving van de bacheloropleiding Vormgeving. AAM is onderdeel van de teams Academie Beeldende Kunsten Maastricht (ABKM) van de Arts Faculty Maastricht (AFM).

De opleiding MA+ is een vierjarige master Architectuur (240 EC) die in deeltijd wordt aangeboden. Studenten moeten een werkkring hebben waar zij een deel van de eindkwalificaties kunnen realiseren. Deze beroepservaring is ook noodzakelijk om in het Architectenregister te worden opgenomen (regelgeving wordt per 1 januari 2015 van kracht).

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

<i>De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.</i>

Bevindingen

De opleiding master Architectuur (MA+) leidt op voor het beroep van architect. Door de economische crisis zijn belangrijke opdrachtgevers voor architecten (overheid, projectontwikkelaars, bedrijfsleven) verdwenen, waardoor de architect gedwongen wordt een andere rol op zich te nemen. Deze systeemverandering dwingt de architect meer in de rol van initiatiefnemer, ondernemer en degene die partijen bij elkaar brengt.

Daarnaast wordt de fenomenologische profilering van de opleiding ter discussie gesteld. Waarneming en expressie zijn afgezwakt ten gunst van grotere differentiatie van invalshoeken van waaruit naar architectuur (een ontwerp, het ontwerpen, een bouwwerk, de gebouwde omgeving) kan worden gekeken. De opleiding wil bevorderen dat studenten thuis zijn in de verschillende invalshoeken. De fenomenologische benadering is nog steeds op de achtergrond aanwezig, maar het onderwijs is veel meer pragmatisch ingericht. De studenten moeten oog krijgen voor het creëren van kansen, al dan niet in samenwerking met andere partijen.

MA+ heeft een hele lijst met competenties geformuleerd rond de thema's ontwerpen, ontwerpen in een gegeven ruimtelijke en historische context, waarnemen/perceptie, architectonische kennis en inzicht, beroepsbeoefening en persoonlijke professionele vermogens. Elk thema is uitgewerkt in een aantal competenties en deelcompetenties (zie bijlage 1). Voor de opstelling van deze competenties heeft de opleiding zich gebaseerd op de competentieset Beroepspraktijk van de landelijke Academies van Bouwkunst (2004). De competentieset is niet statisch, maar wordt aan veranderende regelgeving en maatschappelijke ontwikkelingen aangepast. In de meeste recente versie (2013) zijn de regelingen inrichting opleidingen architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect (juni 2012) en de eindtermen Beroepservaring van het Bureau Architectenregister (2012) verwerkt.

De opleiding overlegt regelmatig met de werkveldcommissie over de veranderende rol van de architect en de competenties waarover hij in deze tijd zou moeten beschikken. De uitkomsten van de discussies vinden hun weg in de actualisatie van de competenties. Het panel heeft hiervoor kennis genomen van de notulen van de bijeenkomsten met de werkveldcommissie en heeft een gesprek met enkele leden van deze commissie gevoerd.

De opleiding heeft het niveau van de opleiding getypeerd aan de hand van de Dublin descriptoren. De vier studiejaren zijn onderscheiden in vier niveaubebelden: sensibiliteit-verkennend, beheersing-het toepassen, expertise-nieuwe inzichten en nieuwe uitdrukkingen, en virtuositeit-eigen stellingname tot uitdrukking brengen. Per niveau is aangegeven wat van studenten wordt verwacht op het gebied van kennis en inzicht, toepassing, toepassing/oordelen, communicatie, leerzelfstandigheid en maatschappelijke oriëntatie. Uit deze beschrijvingen wordt de opbouw in complexiteit, toenemende kennisontwikkeling en grotere mate van zelfstandigheid en professionaliteit zichtbaar. In een aparte matrix heeft de opleiding de hoofdcompetenties aan de belangrijkste Dublin descriptoren gekoppeld.

Het beroep van architect is internationaal georiënteerd. Europese richtlijnen zijn in de Wet op de Architectentitel verdisconteerd. Door haar euregionale positie heeft de opleiding contacten met opleidingen in Duitsland, België en Frankrijk. Studenten uit met name België melden zich voor de opleiding in Maastricht. Verder is gebleken dat studenten vaak werk in de euregio vinden.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende. De competenties zijn praktisch gericht, en vormen in de uitwerking een lijst met hoofdcompetenties en beoordelingscriteria. Het panel heeft er begrip voor dat gezien de regelgeving vanwaaruit de competenties zijn opgesteld een dergelijke lijst is geformuleerd. Voor dagelijks gebruik heeft de opleiding inmiddels de kern in een tiental competenties beschreven. Het valt het panel op dat in de competenties de aandacht voor technieken, zoals het integreren van disciplines en ontwerptrajecten, beperkt is. In de competenties is verder samenwerken opgenomen, maar deze competentie zou volgens het panel nog meer uitgewerkt mogen worden, gezien het grotere belang dat deze competentie in de veranderende beroepspraktijk heeft.

Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de beschreven competenties heeft gerelateerd aan het masterniveau van de Dublin descriptoren.

Tijdens de vorige visitatie is naar voren gekomen dat de eigen profilering versterkt kon worden. Ook tijdens dit visitatiebezoek is de profilering van de opleiding aan bod gekomen. De opleiding wil het fenomenologische uitgangspunt minder centraal zetten en meer de differentiatie aanbrengen in de wijze waarop architectuur kan worden beoefend. De uitwerking van de combinatie van de fenomenologische benadering met de meer maatschappelijk en economisch getinte vernieuwing is echter niet helder. In feite moet deze waar gemaakt worden in de individuele benadering: iedere student moet zich individueel kunnen ontplooiën. Die benadering stond echter voorheen ook centraal. Het panel vindt in deze benadering niet een duidelijk profiel van de opleiding terug. Het wil de opleiding adviseren om de meer impliciete profilering, bijvoorbeeld contextueel ontwerpen inclusief een internationale oriëntatie en de grotere gerichtheid op de initiatieffase, te expliciteren.

Het panel is positief over de rol van de werkveldcommissie. Zij heeft de opleiding op het spoor gezet van de nieuwe rol voor de architect van de toekomst, waardoor de opleiding nu al verschillende aspecten van deze nieuwe rol in het curriculum heeft kunnen opnemen (zie standaard 2 en 3).

Het panel komt op basis van bovenstaande bevindingen en overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Programma

Standaard 2 Oriëntatie van het programma

<i>De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.</i>
--

Bevindingen

Het curriculum is ingericht als concurrency-onderwijs. De student verwerft de helft van zijn studiepunten in de beroepspraktijk door het verrichten van taken en het reflecteren hierop. In het curriculum streeft de opleiding naar een realistische taakomgeving waardoor studenten leren door te werken aan concrete opdrachten. Kennis en inzichten die de student nodig heeft voor het uitvoeren van taken, worden binnen het projectonderwijs aangeboden. Het onderwijs wordt verzorgd door contractdocenten die in het beroepsveld actief zijn (zie standaard 9). Op deze wijze garandeert de opleiding de beroepsgerichtheid en de actualiteit van het programma. Via studiereizen en workshops komen studenten ook in aanraking met actuele ontwikkelingen.

Studenten met wie het panel heeft gesproken, zijn positief over de combinatie van leren en werken. Niet alleen wordt de zelfstandigheid van de student daardoor bevorderd, maar het bredere perspectief dat de opleiding biedt, maakt dat een student leert om vrijer en creatiever te denken. Mede door het ruime werkgebied (Nederland, België, Duitsland) hebben alle studenten een baan; een enkeling heeft een stageplaats. De praktijkcoördinator bezoekt jaarlijks alle plekken waar studenten werken, zodat er een uitgebreid netwerk van bureaus is ontstaan. Jaarlijks wordt er een activiteit voor werkgevers en werkveldcommissie, meestal ook werkgevers, gehouden.

In de competenties is opgenomen welke kennisgebieden de student moet beheersen:

- “1. Kennis van – en inzicht in de geschiedenis en de theorie van de architectuur, aanverwante kunstvormen, menswetenschappen en maatschappelijke en culturele stromingen.
2. Kennis van de (beeldende) kunsten.
3. Passende kennis van stedenbouw, planologie en de daarbij gebruikte technieken.
4. Inzicht in de relatie tussen mensen en architectonische constructies en tussen architectonische constructies en hun omgeving.
5. Is in staat tot stellingname op basis (van) theoretische concepten en artistieke strategieën.”

(bron: *Kritische reflectie Opleiding Master Architectuur*, Academie Beeldende Kunsten Maastricht, 25 juni 2013)

In de theoretische onderdelen van het programma vindt kennisverwerving plaats via kennisoverdracht, via gerichte literatuurstudie en via waarneming. Deze kenniscomponent vormt de rode draad in het programma. Vanaf het tweede jaar moet de student een eigen website hebben, waarop hij zijn werk kan plaatsen, zodat collega-studenten en docenten kennis kunnen nemen van zijn inzichten (learning community). Studenten hebben les gehad in het maken van een website.

De opleiding beschouwt het ontwerpproces als een onderzoeksproces. Het conceptontwerp van de architect, gebaseerd op onderzoek van de opdracht en de context, wordt als een praktijkhypothese opgevat. De toetsing aan de werkelijkheid nodigt de student uit tot een bijgestelde hypothese, net zo lang tot het ontwerp stand kan houden. Onderdeel van het onderzoek/ontwerpproces is onderzoek naar de context. Dat onderzoek bevat ook meer theoretische componenten: kunsthistorisch, architectuurhistorisch, architectuurtheoretisch, stedenbouwkundig et cetera. Bij dit hele proces hoort ook het voortdurend organiseren van feedback van de stakeholders.

De systeemverandering (zie standaard 1) betekent dat studenten nu minder vanuit een opdracht kunnen werken, maar zelf kansen die maatschappelijk en economisch relevant zijn moeten formuleren. Studenten krijgen diverse ondersteunende vakken aangeboden, bijvoorbeeld het presenteren van een concept voor publiek, en ondernemerschap, waardoor ze beter voorbereid worden op de dynamische praktijk.

De opleiding participeert in het lectoraat *Autonomie en Openbaarheid in de Kunsten* van Zuyd Hogeschool. Hierin wordt mede gezocht naar mogelijke cross-overs met de beeldende kunst. Recent is het landelijke lectoraat *Lokale en Regionale Ontwerpopgaven* van start gegaan, waar de opleiding aansluiting bij zoekt. Zeker omdat het onderzoeksmodel (C3-tube) aansluit bij het model dat de opleiding hanteert (reflective practitioner).

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat de opleiding in de toekomst meer aandacht kan schenken aan de methodische aanpak van het ontwerpend onderzoeken. De inzichten vanuit de lectoraten zullen hierbij van pas kunnen komen. De cross-overs die vanuit de lectoraten worden beoogd, juicht het panel toe en zouden nog uitgebreid kunnen worden richting de opleidingen interieur- en landschapsarchitectuur.

Het panel is van mening dat de opleiding de studenten voldoende theorie en vaardigheden aanreikt, maar dat reflectie en verdieping op de gebruikte onderzoeksmethode(s) en het resultaat van het ontwerpend onderzoek tamelijk informeel in de dagelijkse lespraktijk zijn opgenomen. Het panel vindt een betere verankering hiervan, bijvoorbeeld via nieuw te ontwikkelen leer- en denkmethodeken, wenselijk.

De combinatie van leren en werken garandeert dat studenten het geleerde meteen in praktijk kunnen brengen, maar ook dat hun ervaringen vanuit de praktijk hun weg terug naar het onderwijs vinden. De systeemverandering waardoor de rol van de architect een andere invulling in Nederland krijgt, vergt van de huidige studenten een dynamische en initiatiefrijke houding, waar de opleiding hen de middelen voor aanreikt. Wel is het panel van mening dat er ook aandacht zou mogen zijn voor de verschillen tussen architecten werkzaam in Nederland, Duitsland en België.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Standaard 3   Inhoud van het programma

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Bevindingen

De opleiding heeft in een competentiematrix inzichtelijk gemaakt welke hoofdcompetenties (met beoordelingscriteria) in welke onderwijsonderdelen zijn terug te vinden. De vertaling in leerdoelen is in de studiegids bij de beschrijving van de onderwijsonderdelen te vinden.

De helft van de studiepunten wordt via het binnenschools curriculum (zie standaard 2) gerealiseerd in de leerlijnen studio's (project en ontwerponderzoek), theorie en vaardigheden, de andere helft moet de student in zijn werkomgeving, de leerlijn beroepservaring, verwerven.

Om de competentieontwikkeling op masterniveau te garanderen, moeten de werkplek, de werkzaamheden en de begeleiding aan vereisten voldoen. Hiervoor zijn landelijke eindtermen werkervaring opgesteld door de hbo-masteropleidingen architectuur (2004). Taken, producten en reflectie worden in een praktijkportfolio opgenomen dat wordt beoordeeld (zie standaard 16).

Belangrijke competenties die op de werkplek worden ontwikkeld, zijn: diverse fasen van het ontwerpen, planproces, competenties voor de context van het ontwerp (presenteren, beroepsmatige competenties, onderzoek), een brede set aan bouwtechnische competenties en bouwprocescompetenties, en persoonlijke, professionele competenties.

De opleiding heeft het programma thematisch ingericht, waarbij de thema's zijn gerelateerd aan vier pijlers van het architectonisch ontwerpen: 1. ruimtelijk denken, 2. idee wonen, 3. ontwerp als interventie in een stedelijke context en 4. ontwerp als onderzoek. De thema's zijn richtinggevend voor de inhoud van het onderwijs. In een schema laat de opleiding de relatie zien van de vier ontwikkelingsstappen ten opzichte van drie aspecten: 1. het niveau van eigenstandigheid van de student (Architectonisch), 2. de complexiteit van het ontwerponderwijs (Niveau conform huidige definitie), en 3. de vier pijlers van het architectonische ontwerpen (Thema).

	Architectonisch	Niveau conform huidige definitie	Thema
Periode 1/Niveau 1	Ruimtelijke begrippen	Sensibiliteit (basiskennis)	Ruimtelijk denken
Periode 2/Niveau 2	Ruimtelijke ervaringen	Beheersing (ontwikkeling)	Ruimtelijk ontwerpen Het idee wonen in de breedste zin
Periode 3/Niveau 3	Ruimtelijke strategieën	Expertise (verdieping)	Ontwerpen als interventie in een stedelijke context
Periode 4/Niveau 4	Individuele opgave	Virtuositeit (vakbekwaamheid)	Ontwerpen als onderzoek

(bron: *Kritische reflectie Opleiding Master Architectuur*, Academie Beeldende Kunsten Maastricht, 25 juni 2013)

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel goed, omdat de uitwerking van de competenties in de competentiematrix helder en overzichtelijk is. In de beschrijving van de inhoud van de diverse onderdelen van het programma heeft het panel doorvertalingen van de competenties in leerdoelen aangetroffen. Het panel heeft een opbouw van de inhoud aangetroffen van niveau1 sensibiliteit, niveau 2 beheersing, niveau 3 expertise tot niveau 4 virtuositeit die parallel loopt met de vier leerjaren. Het groeiperingsbeleid (zie standaard 4) doorkruist deze opbouw enigszins en vraagt nadere bezinning.

Het panel vindt dat de inhoud van het curriculum de studenten goed voorbereidt op de beroepspraktijk. De individuele benadering die de opleiding voorstaat, is zichtbaar in de producten die de studenten maken. Deze benadering bleek ook in de gesprekken die het panel met diverse geledingen heeft gevoerd en komt overeen met de uitgangspunten van de opleiding (zie standaard 1).

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 4   Vormgeving van het programma

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Bevindingen

De opleiding heeft het onderwijs ingericht volgens het concurrency-principe dat wordt gekarakteriseerd door een combinatie en wisselwerking van leren op school en leren op de werkplek. De leeropbrengst van het werken is in de regel voor de aanstaande architect veelal impliciet leren. Aan de hand van taken die hij in de eigen werksituatie moet uitvoeren en de reflectie op het leereffect probeert de student de leeropbrengst expliciet te maken. Hiervoor vult hij een praktijkformulier in, vult hij een praktijkportfolio met bewijzen en schrijft hij een praktijkverslag, beide producten worden twee keer per jaar door een commissie beoordeeld (zie standaard 16). De praktijkbegeleider brengt twee keer per jaar een bezoek aan de student op de praktijkplek.

Binnen de opleiding vindt het leren plaats via projectmatig ontwerp-onderwijs in een studiosetting. Elk jaar zijn er vier blokken met daar tussenin ruimte voor actualiteitenprogramma's. Aan de hand van een ontwerp-opgave onderzoeken studenten mogelijke, unieke oplossingen. Onderzoek is daarmee een integraal onderdeel van het ontwerp-project. Daarnaast volgen studenten theoriecolleges en vaardigheidsoefeningen die vaak ondersteunend aan het ontwerp-project zijn. Elk jaar start met een interdisciplinaire workshop, waar studenten van verschillende opleidingen van de academie elkaar tegenkomen. Hoewel studenten deze workshops waarderen, voelen ze zich ook een beetje een vreemde eend in de bijt doordat ze ouder zijn en een praktischer inslag hebben dan de studenten van bijvoorbeeld de beeldende kunstopleiding.

Enkele jaren geleden is de opleiding begonnen met het zogenaamde groeiperingsbeleid: jaar één en twee volgen gezamenlijk onderwijs, evenals jaar drie en vier. De bedoeling hiervan is om learning communities te vormen waarbij studenten en docenten in de studio in gesprek gaan over het werk van de student, of over de architectonische praktijk in de bredere zin van het woord. In het gesprek met studenten en docenten werd duidelijk dat het groeiperingsbeleid zowel voor- als nadelen heeft. Studenten kunnen veel leren van studenten uit een hoger jaar en hogerejaars willen niet onderdoen voor de jongerejaars. Soms voelen de hogerejaars zich meer docent/begeleider voor de jongerejaars.

Door het combineren van de jaargroepen komen sommige docenten slechts een maal per twee jaar naar de opleiding voor hun specifieke onderdeel (zie standaard 10). Ook het –in de tijd- splitsen van het afstudeerproject (zie standaard 16) heeft volgens studenten meer nadan voordelen.

Niet alleen de vorm is de laatste jaren gewijzigd, ook de opdrachten zijn kleiner van omvang geworden, maar tegelijk meer in aantal. Studenten gaven aan dat de kleinere opdrachten ook meer toetsmomenten met zich meebrengen. Dit verhoogt de druk voor de studenten. Het panel is van mening dat kleinere projecten met een korte doorlooptijd wel de realiteit van de huidige architectenpraktijk vormen en daarom zinvol voor studenten zijn.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel goed, omdat het concurrency principe dat ten grondslag ligt aan het leren, goed is vormgegeven. Iedere student heeft een baan, meestal bij een architectenbureau, en een enkeling heeft werk in de vorm van een stageplaats. Deze werkervaringsplaats is voorwaardelijk voor het kunnen volgen van het onderwijs. Studenten stellen niet alleen een onderwijsportfolio samen, maar ook een praktijkportfolio. De portfolio's worden halfjaarlijks in een portfoliosessie getoetst (zie standaard 16).

De opleiding is enkele jaren geleden overgegaan op het combineren van leerjaren: jaar 1 en 2 volgen samen lessen en ateliers, evenals de jaren 3 en 4. De opleiding heeft hier zelf de nodige kritiek op met name naar aanleiding van opmerkingen en klachten van studenten over de vele, kleine projecten en de splitsing binnen het afstudeertraject. Zij gaat deze vorm dan ook de komende tijd evalueren. Het panel heeft begrip voor de aandacht voor de studeerbaarheid van het programma, maar wil ook opmerken dat architecten in de huidige praktijk vaker met veel kleine opdrachten worden geconfronteerd die ook nog eens in zeer korte tijd moeten worden afgerond. Hierop lijkt de opleiding juist goed in te spelen. Natuurlijk dient de opleiding wel de diepgang van de projecten en het borgen van de kennis te bewaken en er ook voor op te passen dat het aantal toetsmomenten beperkt blijft.

Het panel is gecharmeerd van het leren in learning communities. De informele setting werkt goed en kan gezien worden als een kracht van de opleiding. Tegelijkertijd blijkt echter ook de kwetsbaarheid van de opleiding. Veel is afhankelijk van de individuele inzet van studenten en docenten. Er is (te) weinig vastgelegd, hierdoor bestaat het risico dat ervaringen niet als leereffecten benoemd worden en niet aan de opleiding ten goede komen.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 5   Instroom

Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

Om tot de opleiding te worden toegelaten moeten studenten beschikken over een bachelordiploma Bouwkunde of Civiele Techniek met als afstudeerrichting Architectuur, Stedenbouw of Landschapsarchitectuur. Studenten met een bachelor Vormgeving met de variant architectonische vormgeving of interieurvormgeving zijn ook toelaatbaar. Voor deze studenten is er een op bouwtechniek gerichte voorbereidingscursus. Studenten uit het buitenland met een vergelijkbare opleiding kunnen zich na toetsing door de Nuffic inschrijven voor de opleiding. Instromen via een EVC-traject is eveneens mogelijk. Voor alle studenten geldt de eis dat ze een baan met een minimale omvang van (gemiddeld) 20 uur per week per vier jaar bij een architectenbureau, niet zijnde een eigen bureau, of een vergelijkbare werkgever moeten hebben.

De opleiding gaat in een toelatingsonderzoek na in hoeverre de kandidaat talent tot ontwerpen heeft. Daarnaast wordt gekeken naar het vermogen tot het verrichten van onderzoek, analytische vermogens, doortastendheid, enthousiasme et cetera. Tijdens de toelatingsprocedure bekijkt een toelatingscommissie het eerdere werk van de kandidaat, zijn motivatie voor de studie en krijgt hij een opgave om zijn cultureel en intellectueel vermogen te toetsen. De toelatingscommissie adviseert over de geschiktheid van een kandidaat.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel goed, omdat de opleiding beschikt over een zorgvuldig toelatingssysteem waarbij iedere kandidaat een toelatingsonderzoek krijgt. De euregionale betekenis van de opleiding blijkt wel uit het feit dat er niet alleen Nederlandse studenten instromen, maar ook een flink aantal Belgische en een enkele Duitser. Dit wordt weerspiegeld in het docentencorps waarin ook alledrie de nationaliteiten vertegenwoordigd zijn (zie ook standaard 10).

De praktijk vormt een essentieel onderdeel van de studie. Het hebben of vinden van een geschikte werkplek levert geen probleem op. Het panel heeft veel waardering voor de wijze waarop de opleiding de contacten met de verschillende architectenbureaus onderhoudt.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 6   Studeerbaarheid

Het programma is studeerbaar.

Bevindingen

De studenten aan de opleiding MA+ zijn volwassenen. Zij hebben al een bacheloropleiding afgerond en hebben meestal een baan in de beroepspraktijk. Zij zijn in die zin professionals. De opleiding kan daarom uitgaan van een zekere gelijkwaardigheid tussen studenten en docenten. Hierdoor kan in het onderwijs de dialoog tussen docent en student een belangrijke rol spelen, zeker na afronding van het eerste jaar. Na het eerste jaar krijgen alle studenten een advies over hun mogelijkheden om de opleiding succesvol af te ronden.

Om het programma studeerbaar te houden, streeft de opleiding naar een evenwichtige studiebelasting van 20 uur per week (30 EC per jaar), naast een werkbelasting van minimaal 20 en maximaal 32 uur per week (30 EC per jaar). De contacttijd van 10 tot 12 uur per week wordt op twee avonden, een ochtend en een middag ingeroosterd. Blokken van 10 weken maken de leerinhouden overzichtelijk, evenals het feit dat maximaal vier onderdelen tegelijkertijd worden aangeboden.

Informatie over inhouden en organisatie dienen volgens de opleiding tijdig beschikbaar te zijn voor studenten, maar dat is volgens studenten niet altijd het geval.

De kleinere projecten zorgen bij veel studenten voor meer druk, maar dit is zoals gezegd ook de realiteit in het werkveld (zie standaard 4). Van studenten en docenten heeft het panel vernomen dat het groeiperingsbeleid, en ook de opsplitsing van het afstudeerproject niet positief ontvangen zijn. Beide maatregelen leggen een zwaardere druk op studenten.

Van de studenten die aan deze opleiding beginnen, valt een substantieel deel in het eerste jaar af, soms na een negatief advies van de opleiding. De opleiding had vastgesteld dat vertraging bij studenten met name in het vierde afstudeerjaar regelmatig voorkwam. Mede om die reden heeft de opleiding het afstudeerproject in twee stukken geknipt: een half jaar in het derde jaar en een half jaar in het vierde jaar. Dit opknippen wordt niet door iedereen als een verbetering ervaren (zie standaard 16). De opleiding heeft een actief beleid om studievertragers te ondersteunen.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat de opleiding een aantal veranderingen heeft ingevoerd die de studeerbaarheid niet ten goede blijken te komen. Het panel heeft leergierige studenten aangetroffen die hun eigen verantwoordelijkheid nemen tijdens het doorlopen van de studie. Problemen op organisatorisch en bestuurlijk niveau hebben wel effect op het onderwijs gehad, maar de studenten weten hier goed mee om te gaan.

Studenten die voor deze studie kiezen, weten dat het zwaar zal worden om gedurende vier jaar studie, werk en privé-leven te combineren. Het panel stelt vast dat studenten op deze wijze goed op de harde (realistische) praktijk van het beroep worden voorbereid.

Aan de andere kant is het panel van mening dat de aandacht voor de complexe wereld van de student niet mag ontbreken bij het wijzigen van onderwijsprogramma's. Het panel is positief over de individuele aandacht van de docenten voor de studenten (zie standaard 12).

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Standaard 7   Duur

De opleiding voldoet aan wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Bevindingen

De studie-omvang bedraagt 240 EC verdeeld over vier jaar. De helft van deze studiepunten wordt gerealiseerd in de beroepspraktijk waar de studenten werkzaam zijn.

Overwegingen en conclusie

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding met 240 EC voldoet aan de wettelijke eis over omvang en duur van het programma. Het praktijkdeel omvat 120 EC.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Personeel

Standaard 8   Personeelsbeleid

De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid.

Bevindingen

Per 1 september 2013 is de nieuwe faculteit Art Faculty Maastricht (AFM) van start gegaan. Onder AFM vallen zeven academies, waarvan de Academy of Architecture Maastricht, waaronder MA+ valt, er één is. Wat personeelsbeleid betreft zitten de faculteit, de academie en de opleiding in een overgangsfase. Komend jaar moet de AFM een nieuw personeelsbeleid formuleren in lijn met de kaders van Zuyd Hogeschool.

Tot september 2013 viel de opleiding Architectuur onder het beleid van de Academie voor Beeldende Kunst Maastricht (ABKM). Uitgangspunt van dat beleid was om alleen de onderwijscoördinator en de administratieve ondersteuning in vaste dienst aan te stellen en alle docenten op declaratiebasis te benoemen. Deze situatie heeft het panel tijdens het bezoek aan de opleiding aangetroffen.

ABKM heeft enkele jaren geleden in *Personele Kaders 2008-2013* (mei 2013) een aantal beleidsuitgangspunten voor docenten geformuleerd:

- Een veelheid aan verschillende artistieke en vormgevingsmentaliteiten binnen een opleiding;
- Docenten voeren een gewaardeerde, professionele praktijk;
- Een aanstellingsomvang van één tot twee dagen per week voor het merendeel van de docenten;
- Flexibele schil van docenten.

Van docenten wordt gevraagd om te participeren in de specifieke onderwijsvisie en werkvisie van de academie en van de opleiding. De afdelingscoördinator voert jaarlijks evaluatiegesprekken met de docenten op declaratiebasis. Binnen een opleidingsteam spelen informeel overleg, flexibiliteit, samenwerking, afstemming, delen van ervaringen (bijvoorbeeld bij intersubjectieve beoordelingen), teamverantwoordelijkheid en teamcommitment volgens de opleiding een belangrijke rol. De directeur van de academie voert jaarlijks een functioneringsgesprek met de onderwijscoördinator.

MA+ wordt geleid door de onderwijscoördinator met een aanstelling van 0,4 fte. Hij is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het onderwijskundig beleid en het relateren van de onderwijsuitvoering aan het beleid. Daarnaast zijn er twee unitmasters (0,1 fte elk) en de praktijkcoördinator (0,2 fte). De contractdocenten worden in de regel voor meer dan één jaar aangetrokken om ze in de gelegenheid te stellen ervaring met het onderwijs op te doen. Deze docenten vallen niet onder het reguliere HRM-beleid van Zuyd Hogeschool. De docenten nemen een onderwijstaak in een onderwijsmodule (studio) op zich. In de praktijk heeft deze hoofddocent een jongere docent naast zich, die zijn ervaringen vanuit de beroepspraktijk kan inzetten en tegelijkertijd de praktijk van het lesgeven leert kennen. Voor docenten is dit een inspirerende situatie, zoals uit de gesprekken is gebleken. Voor aanvang van de studio vindt een overleg met de onderwijscoördinator plaats. Deze docenten zijn meestal ook betrokken bij onderwijsvraagstukken over de studio en bij periodiek docentenoverleg.

Uit de gesprekken met docenten is verder gebleken dat de werving van nieuwe docenten meestal informeel binnen het netwerk geschiedt. De docenten zijn afkomstig van bureaus uit de gehele euregio.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat een deel van het beleid tamelijk informeel en impliciet geregeld is. Zo geschiedt de werving van nieuwe docenten via informele kanalen, terwijl er aan de andere kant wel een duidelijk profiel voor docenten is geformuleerd (*Personele kaders 2008-2013*). Ook het beleid met betrekking tot de evaluatie van docenten is niet erg gestructureerd. Voorafgaand aan een studio vindt er overleg plaats tussen docenten en onderwijscoördinator. Hierbij wordt meestal ook teruggeblikt op de vorige studio. Overige evaluaties vinden alleen plaats wanneer er signalen binnenkomen dat een studio niet goed loopt.

Het panel is positief over de inzet van een jonge docent naast een ervaren docent. Hoewel studenten vinden dat de jonge docent vaak nog niet voldoende gekwalificeerd is om les te geven, zijn docenten heel tevreden over de wisselwerking, dynamiek en de verschillende perspectieven die deze aanpak met zich meebrengt. De methodiek van de lerende organisatie zou wel veel structureler moeten worden uitgewerkt, tussen de docenten en in relatie tot de organisatie. Het leren van en met elkaar blijft nu informeel van karakter en beperkt tot de samenwerking tussen twee docenten en intersubjectieve portfolio-beoordelingen (zie standaard 16). Het panel heeft begrip voor het feit dat alle docenten op declaratiebasis hun docentschap vervullen, waardoor er weinig tijd is voor overleg en afstemming. Juist daarom is het noodzakelijk om wel alert te zijn op het structureren van het lerend vermogen van de organisatie, anders worden de ambities van een 'learning community' niet waar gemaakt.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Standaard 9   Kwaliteit van het personeel

Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Bevindingen

De onderwijscoördinator en de unitmasters stellen het concrete takenpakket voor een bepaald studiejaar op en bepalen in welke omvang voor welke onderwijseenheid contractdocenten geworven kunnen worden. Docenten worden aangetrokken op basis van inhoudelijke deskundigheid en didactische vaardigheden.

Er is een kern van docenten die al langer wordt ingezet. Van deze kern van negen docenten zijn er zeven universitair geschoold en twee beschikken over een hbo-master. Uit het door de opleiding geleverde overzicht blijkt dat deze docenten hun kennis en kunde bijhouden door middel van nascholing, symposia, lezingen en dergelijke. Op één docent na zijn ze allen actief in de beroepspraktijk. De flexibele schil wordt gevormd door dertig docenten, werkzaam in de beroepspraktijk. Onder hen zijn er veertien die ooit zelf de MA+ hebben gedaan. Het panel heeft van alumni vernomen dat sommigen door de opleiding benaderd worden voor het verzorgen van een deel van het onderwijs, het begeleiden van workshops en het beoordelen van portfolio's.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel goed, omdat de opleiding kwalitatief goede docenten aan zich weet te binden. Docenten zijn uit de euregio, Nederland, België en Duitsland, afkomstig en hebben een eigen bureau of zijn verbonden aan een bureau. Voor de toekomst zou de opleiding gezien de ontwikkelingen in het beroep, meer nadruk op een multidisciplinaire samenstelling van het team kunnen leggen.

Het panel heeft een zeer gedreven docententeam aangetroffen dat blijk gaf van een hoge betrokkenheid en veel verantwoordelijkheidsgevoel. De organisatorische en bestuurlijke problemen waarmee de opleiding het afgelopen jaar heeft gekampt, hebben mede door de inzet van de docenten niet tot grote problemen voor de studenten geleid.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 10   Kwantiteit van het personeel

<i>De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.</i>
--

Bevindingen

De academie heeft als beleid om één fte op zestien studenten te realiseren. Op het moment van visiteren lag de verhouding bij MA+ op 1:16. De opleiding vindt dit voor een deeltijdse opleiding een goed resultaat. Studenten volgen gedurende vier dagdelen onderwijs bij de opleiding waardoor er voldoende tijd overblijft voor individuele feedback en begeleiding.

Door de omvang van de opleiding worden veel taken door een beperkt aantal mensen uitgevoerd en commissies door steeds dezelfde personen bemenst. Hierdoor wordt er veel gevraagd van de onderwijscoördinator en de unitmasters. Studenten melden dat de onderwijscoördinator en het secretariaat per mail goed bereikbaar zijn. Op vrijdagen zijn alle studenten aanwezig evenals een aantal docenten, waardoor gemakkelijk overleg kan plaatsvinden.

Het nieuwe groeiperingsbeleid brengt wel met zich mee dat sommige docenten slechts één keer per twee jaar een onderwijseenheid verzorgen, waardoor de binding met de opleiding kleiner wordt.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat het werken met contractdocenten en een deeltijdse onderwijscoördinator een risico voor de continuïteit vormen. De veelheid aan taken is verdeeld over een klein aantal personen. Het panel vraagt zich af of de aanstellingsomvang van de onderwijscoördinator wel overeenkomt met de omvang van de taken die hij uitvoert. In de gesprekken met het management is aangegeven dat dit probleem wordt onderkend en dat de directeur meer prioriteit zal geven aan de interne kwesties binnen de opleiding. Wellicht zou ook een overkoepelende vorm van aansturing verlichting bij het management kunnen geven, met name bij de bewaking van de kwaliteit van het bestuur en het onderwijs.

Er zijn ruim voldoende docenten om het onderwijs te verzorgen. In de gesprekken heeft het panel vernomen dat er zelfs meer docenten dan studenten zijn, hoewel in fte's de docent-student ratio 1:16 is. Hierdoor is er voldoende ruimte om studenten feedback en begeleiding te geven.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Voorzieningen

Standaard 11 Materiële voorzieningen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Sinds 2008 is de opleiding gehuisvest binnen ABKM. De opleiding heeft een gezamenlijke werkruimte voor studenten, waar ze kunnen werken en waar ook hun werk kan worden besproken. De betekenis van werk- en tekentafels is afgenomen ten gunste van 3-D-software. Er zijn daarom ICT-voorzieningen in de vorm van een computerlaboratorium specifiek gericht op ontwerpinformatica, driedimensionale beelden en animaties (printen, scannen, autocad). Verder zijn er ruimtes voor overleg en theoriecolleges. Studenten kunnen gebruik maken van de werkplaatsen van ABKM: hout- en metaalwerkplaatsen, gips- en keramiekateliers. Verder zijn in het gebouw bibliotheekvoorzieningen en een kantine.

Studenten kunnen dag en nacht van de faciliteiten gebruik maken, hoewel studenten aangaven dat zij liever thuis of op hun werk aan opdrachten werken, waar de meesten goede voorzieningen hebben.

De informatie voor en de communicatie met studenten verloopt veelal per email.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel goed, omdat de voorzieningen waarover de studenten kunnen beschikken, prima zijn. Er zijn lokalen waar studenten kunnen werken. Er zijn verschillende goed geoutilleerde werkplaatsen. Verder kunnen studenten te allen tijde van de faciliteiten gebruik maken.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 12   Studiebegeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

De opleiding streeft ernaar om de studiebegeleiding te richten op de individuele competentieontwikkeling van studenten en op het ondersteunen van studenten bij de studievoortgang en bij kritische keuze- en beslismomenten.

De opleiding gaat uit van ontwikkelde leervermogens van de student en een hoge mate van zelfstandigheid. Volgens de studenten met wie het panel heeft gesproken, komen deze uitgangspunten overeen met wat zij van begeleiding verlangen. De student neemt zelf het initiatief wanneer hij over bijvoorbeeld zijn studievoortgang met de unitmaster wil spreken.

De individuele gerichtheid blijkt uit het feit dat de begeleiding steeds gericht is op de beeldende ontwikkeling van de bouwkundige in combinatie met de bouwtechnische ontwikkeling van de ontwerper.

De praktijkcoördinator ondersteunt studenten bij het vormgeven van de combinatie leren, werk en privé. Hij bezoekt de werkplekken van de studenten meestal twee keer per jaar per jaar. De praktijkcoördinator helpt studenten ook bij het vinden van ander werk of eventueel een stageplaats, zo vernam het panel tijdens het bezoek. Op de werkplek worden de studenten ondersteund door een praktijkbegeleider/mentor.

Tijdens een studiejaar legt de student zijn vorderingen in een portfolio vast. Aan het eind van het jaar wordt het portfolio geëvalueerd. De student presenteert dan zijn visie, ontwikkeling, leerpunten en dergelijke en ontvangt daarover feedback van de unitmaster, een docent en een externe professional (zie standaard 16).

In het laatste studiejaar tijdens het afstudeerproject worden studenten actief begeleid door de unitmaster in zijn functie van afstudeercoördinator. In het verleden is gebleken dat de meeste studievertraging in deze fase optreedt. Door het opstellen van een persoonlijk ontwikkelingsplan met een duidelijke planning, deadlines en inhoudelijke aandachtspunten kunnen student en begeleider de voortgang van het afstudeerproject beter bewaken. Studenten krijgen een gelimiteerd aantal bonnen voor de regulering van afspraken met docenten en experts ten behoeve van het afstuderen. Hiermee kunnen studenten begeleiding krijgen, ondersteuning van experts inhuren, zowel van binnen als van buiten de hogeschool. Met de splitsing van het traject in een deel in het derde en een deel in het vierde jaar hoopt de opleiding het afstudeerrendement te verhogen (zie ook standaard 16).

De opleiding voorziet de studenten van informatie via Infonet, onderwijsmateriaal, prikborden, opleidingsadministratie en email, hoewel dit naar de mening van studenten niet in voldoende mate gebeurt.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat de informatievoorziening naar studenten toe niet optimaal is, zoals het panel heeft vernomen. Het recent opgestelde verbeterplan is rondgestuurd, maar er is geen platform om deze verbeterplannen met studenten te bespreken (zie ook standaard 15).

Hoewel het bonnensysteem niet door iedereen van harte wordt omarmd, blijkt het in de praktijk wel goed te werken. Het panel heeft in de dossiers van studenten gezien dat zij verschillende begeleiders benaderd hebben. Het panel is positief over de mogelijkheden om ook expertise van buiten te hogeschool te halen.

Het panel vraagt zich af of de 'knip' in het afstudeertraject een gelukkige keuze is (zie ook standaard 16), maar het is wel van mening dat de opleiding veel aandacht heeft voor studenten die vertraging oplopen. Hier blijkt de kleinschaligheid een voordeel te zijn.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Kwaliteitszorg

Standaard 13   Evaluatie resultaten

<i>De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.</i>

Bevindingen

ABKM maakt een onderscheid tussen formele kwaliteitszorg en de kwaliteitscultuur. Voor de formele kwaliteitszorg maakt de academie afspraken met het College van Bestuur over de (meerjaren)begroting en de kritische prestatie-indicatoren en doet daarover verslag in een integrale managementrapportage. De formele kwaliteitszorg speelt binnen ABKM slechts een beperkte rol. Belangrijker is de kwaliteitscultuur die volgens de opleiding blijkt uit de pdca-cyclus in combinatie met meetgegevens, waardoor verbeteringen meteen doorgevoerd kunnen worden.

Volgens de opleiding wordt het curriculum jaarlijks geëvalueerd met studenten (reflectie studio's per studiejaar) en docenten. Op grond van deze gesprekken vinden bijstellingen plaats. Onderwijscoördinatoren en unitmasters evalueren de contractdocenten. De ervaringen met het buitenschools curriculum vormen input voor bijstellingen in het volgende jaar, evenals de jaarlijkse 'heidag' van de docenten en het management. Een en ander wordt in een verslag vastgelegd en de uitkomsten resulteren in een verbeterplan, zoals het panel heeft kunnen zien.

De opleiding heeft haar onderwijsdoelen in het *Onderwijsbeleidsdocument* vastgelegd. Gezien de kleine aantallen studenten zijn resultaten uit (landelijke) schriftelijke enquêtes vrijwel nooit representatief. De opleiding heeft wel een streefcijfer geformuleerd: gemiddelde tevredenheid van 3.5 op een vijfpuntsschaal.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat er weliswaar een pdca-cyclus is die ook gevolgd wordt, maar het meten lijkt meer incidenteel dan structureel plaats te vinden. Ook is niet duidelijk welke uitkomsten waarom in het verbeterplan worden opgenomen.

Het panel adviseert de opleiding om naar middelen te zoek om de kwaliteitscultuur structureler in de organisatie in te bedden.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Standaard 14   Verbetermaatregelen

De uitkomsten van deze evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan realisatie van de streefdoelen.

Bevindingen

De opleiding voert regelmatig verbeteringen door, zoals blijkt uit de aanpassingen in het curriculum naar aanleiding van de systeemverandering in de architectuur (zie ook standaard 1) en in reactie op de uitkomsten van de vorige visitatie. Zoals de opleiding zelf aangeeft zijn sommige onderwijskundige aanpassingen te snel doorgevoerd, zonder voldoende overleg met bijvoorbeeld de studenten. De invoering van het groeperingsbeleid en het splitsen van het afstudeerproject zijn hier voorbeelden van. Studenten hebben de opleiding gemeld dat er te weinig gehoor aan hun klachten en kritische bevindingen, bijvoorbeeld over de kleine projecten, wordt gegeven. Het panel heeft van de opleiding vernomen dat zij goede argumenten had om daar geen gehoor aan te geven, maar dat zij in gebreke is gebleven wat de communicatie naar studenten toe betreft.

Het verbeterplan (d.d. 10 juni 2013) geeft een uitgebreid overzicht van de kritiekpunten op verschillende onderdelen van de organisatie, de oplossingen voor deze kritiek, wie er actie moet ondernemen en wanneer de actie moet zijn afgerond. In hoofdlijnen zijn er vier typen kritiekpunten te onderscheiden:

- De communicatie tussen de verschillende actoren binnen de academie, toegespitst op studenten, contractdocenten en organisatie;
- De studiedruk en betrokkenheid in relatie tot het programma en type projecten;
- Het aantal herexamens binnen de studio's;
- Aspecten met betrekking tot de huisvesting, voorzieningen en faciliteiten.

De opleiding heeft het recente verbeterplan verspreid onder docenten en studenten. Zij heeft de voorzitter van de examencommissie gevraagd om de deadlines in en voortgang van het plan te bewaken. Het management had niet adequaat op klachten van studenten gereageerd. Uit gesprekken met het management is gebleken dat er ook geen adequate vervanging heeft plaatsgevonden voor de zieke onderwijscoördinator.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel onvoldoende, omdat er weliswaar een verbeterplan ligt, maar er geen continue verbetercyclus zichtbaar is.

Er ontbreken een tweetal belangrijke componenten in het verbeterplan: de te organiseren terugkoppeling en evaluaties op alle afgeronde acties, en de te organiseren nieuwe verbeterstappen op basis van de evaluaties. Daarmee is er een diffuse relatie tussen de evaluaties en de verbeteringen.

Er is meer aandacht nodig voor de volgende aspecten met betrekking tot de verschillende typen kritiekpunten. Het panel beveelt aan om de kwaliteit van de verbetercyclus structureler te organiseren, om de communicatie met en tussen de diverse actoren te verbeteren, aandacht te schenken aan de afstemming van de onderwijsdoelen uit het *Onderwijsbeleidsdocument* en de pdca-cyclus. Het vierde kritiekpunt is voor het panel minder opportuun gezien de aangetroffen kwaliteit en mogelijkheden van de huisvesting, voorzieningen en faciliteiten.

Het panel adviseert de opleiding om de expertise binnen Zuyd Hogeschool op het gebied van kwaliteitszorg te benutten voor een gestructureerde aanpak van de verbetercyclus. De opleiding heeft een eerste stap gezet met het rondsturen van het verbeterplan, een volgende stap zou het bespreken van het plan en de maatregelen met diverse geledingen kunnen zijn.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **onvoldoende**.

Standaard 15   Betrokkenheid bij kwaliteitszorg

<i>Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.</i>

Bevindingen

De opleiding wil haar stakeholders regelmatig raadplegen over ontwikkelingen in het beroep en het onderwijs. Zij overlegt met studenten via reflectiegesprekken, waarvoor de opkomst gering is en verder informeel of per email. De opleidingscommissie waarvan de leden wel zijn benoemd, heeft de laatste jaren een slapend bestaan geleid. De unitmasters overleggen met docenten over het onderwijs. Gezien het feit dat het altijd om contractdocenten gaat, is de ruimte voor deelname aan overleg zeer beperkt.

De opleiding heeft vruchtbaardere overleggen binnen het landelijk overleg bouwkunstonderwijs (LOBO) en met de werkveldcommissie. Met deze gremia kan het debat over actuele ontwikkelingen en de betekenis voor het onderwijs worden gevoerd.

Tot slot benadert de opleiding regelmatig alumni, bijvoorbeeld om als contractdocent onderwijs aan de opleiding te verzorgen (zie standaard 9).

De examencommissie heeft haar rol opgepakt, maar is nog zoekende naar de concretisering (zie standaard 16).

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat de opleiding weliswaar partijen benadert om hen te horen, maar ook hier ontbreekt een onderliggende structuur. Het blijkt daarnaast moeilijk om de diverse commissies op een goede manier bemenst te krijgen. Het panel is positief over de rol van de werkveldcommissie bij bijvoorbeeld de actualisatie van de competenties (zie standaard 1).

Het panel zou de opleiding in overweging willen geven om externen meer bij het onderwijs en de kwaliteitszorg te betrekken bijvoorbeeld in de vorm van een visionaire groep die de opleiding van enige afstand bekijkt en adviseert. Gezien de systeemwisseling zou onderzocht kunnen worden of bijvoorbeeld de opleiding-, examen- of werkveldcommissie niet ook andere type professionals zou moeten bevatten. Meer betrokkenheid van buitenaf zou ook het probleem van beperkt aantal personen die in veel commissies zitten kunnen verlichten.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Bevindingen

De opleiding streeft naar een mix van leerwegafhankelijk en leerwegaafhankelijk toetsen. Per onderwijseenheid gaat de opleiding na of de student de leerdoelen heeft ontwikkeld. Elk studiejaar beoordeelt de opleiding de competentieontwikkeling van de student als geheel. In het afstudeerproject laten studenten zien in hoeverre het eindniveau van de student overeenkomt met het vereiste niveau. De beroepservaring wordt beoordeeld via een praktijkschouw in het vierde jaar.

De onderwijscoördinator is de spil bij toetsen en beoordelen: hij controleert toetsen, voert overleg over toetsen met docenten, stelt beoordelingsformulieren op et cetera. De examencommissie heeft een controlerende rol op de uitvoering van het toetsbeleid. Zij vraagt steekproefsgewijs toetsen op, accordeert beoordelingen, en behandelt klachten van studenten en docenten. De examencommissie is nog geen jaar in functie en is nog zoekende naar een goede invulling van haar rol. Belemmerend is ook dat de rol van secretaris nog niet vervuld is. Het panel geeft de voorkeur aan een academiebrede examencommissie waarin ook externe deskundigen zitting hebben.

Systeem van toetsing

Elke leerlijn (studio's, theorie, vaardigheden en beroepservaring) kent zijn specifieke, leerwegafhankelijke toetsing en beoordeling. In de studio's is sprake van een ontwerpleersituatie (project, ontwerponderzoek) waar studenten leren aan de hand van het projectmatig ontwerpen en het onderzoeken van context en ontwerp. De docent geeft continu feedback, zodat de student zijn ontwerp kan bijstellen. Aan de hand van criteria wordt beoordeeld of het voltooide ontwerp voldoende is. Het team van docenten van een studio beoordeelt gezamenlijk en legt de bevindingen vast in een uniform beoordelingsformulier, hetgeen het panel bij de documenten heeft aangetroffen. Theorie en vaardigheden worden afgesloten met een tentamen. Het tentamen kan bestaan uit een toets, een opdracht, een presentatie en/of het beoordelen van producten.

De competentieontwikkeling op de werkplek wordt twee keer per jaar beoordeeld door een commissie bestaande uit de praktijkcoördinator, één externe examiner praktijk en één examiner onderwijs op basis van een praktijkportfolio en een praktijkverslag, zoals het panel heeft kunnen vaststellen. Het panel heeft gezien dat er uitgebreide richtlijnen, criteria en beoordelingsformulieren zijn voor het meten van de competenties die in de praktijk moeten worden ontwikkeld.

Twee keer per jaar beoordeelt de opleiding de voortgang van de student aan de hand van een presentatie en een onderwijs- en een praktijkportfolio. Vanaf het tweede studiejaar heeft het portfolio de vorm van een website. Aan het eind van het studiejaar worden beide portfolio's tot één eindportfolio samengevoegd, dat apart wordt beoordeeld. Aan het eind van het eerste semester is het portfoliotentamen vooral ontwikkelingsgericht, aan het eind van het studiejaar gaat het om de beoordeling van de ontwikkeling in de ontwerpcompetenties en het kritisch reflectief vermogen (toelichting op eigen werk, verantwoording et cetera). Een Commissie van Examinatoren beoordeelt het eindportfolio en de presentatie. Studenten hebben in de gesprekken gemeld dat zij deze portfoliosessies zinvol vinden, vanwege het moment van bezinning, maar ook om de rode draad in het eigen werk te zien. Het panel heeft verslagen van deze sessies ingezien.

Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

Het afstudeerprogramma in het vierde jaar heeft een omvang van 60 EC. In de nieuwe structuur is de omvang hetzelfde maar is het project gespreid over het tweede semester van het derde jaar en het tweede semester van het vierde jaar. Het panel heeft vernomen dat de studenten hier nadelen in zien, omdat het project in de praktijk dan een half jaar stil ligt. Ook een aantal docenten vindt de discontinuïteit problematisch. Aan de andere kant treffen studenten elkaar in het eerste semester van het vierde jaar weer in de learning community, hetgeen weer stimulerend kan werken. Docenten streven ernaar om ook in dit half jaar de continuïteit in het afstudeerproject te bevorderen.

Iedere student ontvangt een bonnenboek met 22 bonnen waarmee hij per bon twee uur betaalde begeleiding kan krijgen, zowel van docenten als van externe deskundigen. De officiële begeleiders zijn de hoofdmentor en twee mentoren die tevens examinatoren zijn. In het afstudeeratelier vindt uitwisseling tussen afstudeerders plaats via presentaties en discussie. De afstudeercoördinator biedt persoonlijke voortgangsbegeleiding en helpt de planning te bewaken.

Tijdens de in fasen opgedeelde afstudeerperiode formuleert de student een afstudeervoorstel, stelt hij een afstudeerplan op en start hij met zijn onderzoek en zijn ontwerp. Na de groenlicht-zitting maakt de student zijn ontwerp presentabel, zodat het kan worden beoordeeld door de Commissie van Examinatoren. Deze commissie bestaat uit de drie mentoren en twee externe deskundigen. Tijdens de examenzitting presenteert de student zijn ontwerp, gevolgd door een planbespreking met de examinatoren. Na het behalen van het examen presenteert de student zijn ontwerp in een openbare zitting voor belangstellenden.

Het praktijkdeel wordt eveneens in de vorm van een openbare presentatie, de zogenaamde praktijkschouw, afgesloten. De student toont aan de praktijkcoördinator, één externe examiner praktijk en één examiner onderwijs op welke wijze hij de praktijkleerdoelen heeft bereikt.

Het panel heeft van vijftien afgestudeerden het afstudeerwerk bestudeerd, zowel het afstudeerproject als het praktijkportfolio. Verder heeft het panel onderwijs- en praktijkportfolio's uit de eerste drie jaar bekeken en verschillende voorbeelden van tentamens gezien. Het panel vindt alle afstudeerprojecten van masterniveau. De studenten van deze opleiding krijgen voldoende bagage mee om in de praktijk aan de slag te gaan. Bij één afgestudeerde had het panel vragen over het traject, vanwege een afwijkende, meer sociale invalshoek die de student gekozen had. Het panel heeft van de begeleiders begrepen dat deze invalshoek ook in de Commissie van Examinatoren tot discussie heeft geleid. De benadering vanuit een sociaal vraagstuk is niet direct een architectonische vraag, maar het onderzoek resulteerde wel in een architectonische oplossing. Gezien de individuele benadering die de opleiding voorstaat, vindt het panel het passend dat de opleiding een nieuw concept als sociaal ingenieur heeft geaccepteerd.

Overwegingen en conclusie

Het panel komt tot het oordeel voldoende, omdat de reflective practitioner die de opleiding voorstaat slechts beperkt in de toetsing is terug te vinden. Het panel adviseert de opleiding om dit aspect explicieter in schriftelijke verslagen te laten terugkomen. Daarnaast adviseert het panel om de mogelijkheden te onderzoeken om tot meer onderlinge vergelijking op het gebied van toetsing te komen.

Het panel is positief over de toetsing in portfoliosessies. Het stelt vast dat de opleiding een zorgvuldige manier van intersubjectieve toetsing heeft. De voortgang van de individuele student is in de onderwijs- en praktijkportfolio's aan de hand van de geformuleerde leermomenten en de ingevulde beoordelingsformulieren goed te volgen, zoals het panel bij de bestudering heeft vastgesteld.

Afgestudeerden geven blijk van het masterniveau in de afstudeeropdracht, al vindt het panel wel dat het gebruik van onderzoeksmethodes en methodisch werken nog versterkt kan worden, evenals de reflectie op het ontwerponderzoek. Reflectie komt ook de learning community ten goede. Het panel is positief over de verslagen en beoordelingsformulieren van de diverse beoordelingsmomenten, die de vergelijkbaarheid tussen beoordelingen inzichtelijk maken.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties</i>	Voldoende
<i>Standaard 2 Oriëntatie van het programma</i>	Voldoende
<i>Standaard 3 Inhoud van het programma</i>	Goed
<i>Standaard 4 Vormgeving van het programma</i>	Goed
<i>Standaard 5 Instroom</i>	Goed
<i>Standaard 6 Studeerbaarheid</i>	Voldoende
<i>Standaard 7 Duur</i>	Voldoende
<i>Standaard 8 Personeelsbeleid</i>	Voldoende
<i>Standaard 9 Kwaliteit van het personeel</i>	Goed
<i>Standaard 10 Kwantiteit van het personeel</i>	Voldoende
<i>Standaard 11 Materiële voorzieningen</i>	Goed
<i>Standaard 12 Studiebegeleiding</i>	Voldoende
<i>Standaard 13 Evaluatie resultaten</i>	Voldoende
<i>Standaard 14 Verbetermaatregelen</i>	Onvoldoende
<i>Standaard 15 Betrokkenheid bij kwaliteitszorg</i>	Voldoende
<i>Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties</i>	Voldoende

Overwegingen en conclusie

Weging van de oordelen op de zestien standaarden op basis van de motivering bij de standaarden en volgens de beslisregels van NVAO:

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 16 als onvoldoende beoordeeld wordt. Een 'onvoldoende' bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien tenminste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als goed worden beoordeeld.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als excellent worden beoordeeld.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-masteropleiding Master Architectuur van Zuyd Hogeschool als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

Standaard 1

Het panel adviseert de opleiding om haar tamelijk impliciete profilering te expliciteren, bijvoorbeeld in de richting van contextueel ontwerpen, inclusief een internationale oriëntatie, en een grotere gerichtheid op de initiatieffase.

Standaard 2

De learning community kan volgens het panel nog meer vorm en inhoud krijgen door bijvoorbeeld cross-overs naar andere opleidingen en het lectoraat te benutten, door reflectie zwaarder aan te zetten, maar vooral ook door een betere verankering te realiseren.

Standaard 8

De methodiek van de lerende organisatie zou structureler moeten worden uitgewerkt. Het leren van en met elkaar blijft nu informeel van karakter en beperkt tot de samenwerking tussen twee docenten en intersubjectieve portfolio-beoordelingen.

Standaard 10

Het panel adviseert de opleiding om de managementstructuur te evalueren met het oog op de continuïteit en bwaking van de kwaliteit.

Standaard 13

Het panel adviseert de opleiding om naar middelen te zoek om de kwaliteitscultuur structureler in de organisatie in te bedden, zodat de verbetercyclus daadwerkelijk nageleefd kan worden.

Standaard 16

Ook hier geldt dat de learning community erbij gebaat zou zijn om de reflective practitioner zowel bij studenten als bij docenten meer te benadrukken en de mogelijkheden te onderzoeken om tot meer onderlinge vergelijking op het gebied van toetsing te komen.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding

In voetnoten is de relatie zichtbaar gemaakt tussen de opleidingscompetenties en de in december 2012 vastgestelde Eindtermen Beroepservaring, opgesteld door het Bureau Architectenregister. Deze zijn in 2012-2013 in de competenties ingewerkt en leggen vanaf 2013-2014, voor zover dat nog niet het geval was, expliciet ten grondslag aan de beroepservaring. **De in 2012-2013 nieuw geformuleerde beroepservaringsgerelateerde competenties zijn in rood.** Alleen daar waar de competentie-set niet expliciet genoeg was, zijn in 2012-2013 aanvullingen in rood opgenomen³. Daarmee wordt geborgd dat de competentie-set ook aan de vereisten Beroepservaring voldoet. Bureau Architectenregister zal waarschijnlijk voor 1 januari 2015 deze geldende competenties valideren met het oog op de eindtermen Beroepservaring.

De hedendaagse ontwikkelingen hebben tot een aantal conceptaanvullingen op de competenties. **Die zijn blauw gemaakt.** Er wordt overlegd met de werkveldcommissie over verdere benodigde veranderingen, gerelateerd aan de veranderende situatie in de architectuur. In 2013-2014 wordt verder gewerkt aan een meer definitieve de herijking van de competentie-set.

1. Ontwerpen

De student is in staat tot het procesmatig en consistent ontwerpen van gebouwen en gebouwde omgeving die zowel aan esthetische als aan technische en functionele eisen voldoen. De opleiding beschouwt het ontwerpproces zelf als een vorm van simultaan onderzoeken en ontwerpen, waarbij analyse en synthese elkaar afwisselen in voorlopige conclusies, die op hun beurt weer de basis vormen voor het verdere ontwerp (bewaren, opheffen in een volgende versie).

1. Heeft inzicht in verschillende methoden van architectonisch onderzoek en is in staat tot het onderzoeken en voorbereiden van een opdracht/project.
  - 1.1. Heeft inzicht in verschillende analysemethoden en de mogelijkheden van deze methoden t.b.v. architectonisch onderzoek en is in staat tot gebruik ervan.
  - 1.2. In staat tot het noteren en analyseren van relevante data, noodzakelijk voor het ontwikkelen van begrip van de ontwerpogave⁴.
  - 1.3. Is in staat tot het ontleden van een gebouw, context en ontwerpogave in deelelementen.
  - 1.4. Kan bij het onderzoek de volgende gegevens onderkennen, betrekken en verwerken: ruimtelijk compositorische kansen, stedenbouwkundige en landschappelijke omgeving en daarin besloten liggende kansen (ruimtelijke structuur en functionele dynamiek), gebruikseisen en constructieve eisen.
  - 1.5. Kan bij het onderzoek de volgende gegevens onderkennen, betrekken en verwerken: bouwtechnische eisen, beeld van de opdrachtgever, bouwomgeving, bouwvoorschriften, bouwregelgeving, indicaties rond bouwkosten en begrotingen, juridische implicaties, materiaal te inventariseren en verzamelen.
  - 1.6. Heeft inzicht in het opstellen van (prestatie-)eisen, wensen, verwachtingen en voorwaarden met betrekking tot het ontwerp en het vastleggen daarvan in een Programma van Eisen. Is in staat tot het opstellen en vastleggen van het plan van aanpak van de opgave inzake producten, tijd, budget en organisatie⁵**
2. Is in staat tot het onderzoekend visualiseren - structuurontwerp⁶
  - 2.1. Is in staat om als onderzoeksmethode de materialiteit als uitgangspunt nemen. Kan verschillende materialen en technieken inzetten als onderzoeksmiddel.
  - 2.2. In kunnen zetten van de maquettes, modellen als onderzoeksmiddel voor de expressie van de materialiteit van de architectuur.

³ De landelijke Academies van Bouwkunst hebben in 2004 de competentie-set Beroepspraktijk opgesteld die door ons al in onze competenties 2006 was verwerkt en die eveneens correspondeert met de eisen Beroepservaring, zoals opgesteld door het Bureau Architectenregister in 2012.

⁴ Beroepservaring, fase 01, Initiatief

⁵ Beroepservaring, fase 02, projectdefinitie

⁶ Beroepservaring, fase 03, structuurontwerp

3. Is in staat tot schetsontwerp waarin **het plan van eisen**, de eigen persoonlijkheid (probleemformulering, artistieke, esthetiek), cultuurhistorische, architectuurtheoretische en filosofische visie tot uitdrukking komen⁷.
4. De student is in staat om een opgave consistent en coherent dóór te ontwerpen: van 'voor tot achter', van concept tot detail⁸
  - 4.1. Legt in het ontwerp rekenschap van de zintuiglijke receptie
  - 4.2. Legt in het ontwerp rekenschap af van de door begrotingsfactoren en bouwvoorschriften (**regelgeving, vergunningen**) gestelde grenzen en van de eisen van de gebruikers van het betrokken gebouw (**plan van eisen**, specificaties).
  - 4.3. Is in staat om te gaan met de constructief technische, morfologisch esthetische, procedurele, juridische, culturele, maatschappelijke, socio-economische en cultuur- en kunsthistorische aspecten, etc. die een rol spelen bij het architectonisch ontwerpen en vormgeven.
  - 4.4. Het bekend zijn met - en kunnen verkennen van de eigenschappen en toepassingsgebieden van een specifiek materiaal of composiet en deze op een geëigende manier kunnen toepassen in een ontwerp.
  - 4.5. Inzicht in de vraagstukken op het gebied van het constructief ontwerp, de constructie en de civiele bouwkunde in verband met het ontwerpen van gebouwen. Passende kennis van de natuurkundige en technologische vraagstukken, alsmede van de functie van een bouwwerk met het oog op het verschaffen van comfort en bescherming tegen weersomstandigheden.
5. Is in staat tot **het opstellen van een uitvoeringsgereed ontwerp** en begeleiding van uitvoering van het ontwerp⁹, **waaronder beoordeling van geleverde prestaties in relatie tot het ontwerp**¹⁰:
  - 5.1. Passende kennis van de industrieën, organisaties en procedures die een rol spelen bij het omzetten van ontwerpen in bouwwerken en het inpassen van plannen in de planologie.
  - 5.2. **Kan Prijsvorming, Contractvorming, aanbestedingen en vergunningen met uitvoerders begeleiden, kan hierover de opdrachtgever adviseren**¹¹
6. **De kandidaat heeft inzicht in het opstellen van beheer- en onderhoudsadviezen ten behoeve van een duurzame instandhouding en ontwikkeling van het gerealiseerde ontwerp**¹².

2. Ontwerpen in een gegeven Ruimtelijke en Historische Context

De opleiding acht het essentieel dat het ontworpen gebouw zich verhoudt tot de omgeving. De architect moet in staat te zijn om een gefundeerde interventie te doen in het ruimtelijk programmatische 'spel' van de gebouwde omgeving.

1. Kennis van - en inzicht in diverse opvattingen en benaderingen van (regionale) gebouwde omgeving (architectuur, stedenbouw, landschap, beeldende kunst en hun onderlinge beïnvloeding).
2. In staat tot het analyseren van de urbane omgeving, landschap en routes (natuur, artefact).
  - 2.1. In staat tot het observeren en verscherpen van de observatie door middel van diverse instrumenten en tot het bewerken van deze observaties;
  - 2.2. Kennis van - en inzicht in structuren en ordeningsprincipes van de urbane context, en landschappelijke omgeving (patronen).
3. In staat tot het transformeren (hergebruik, herbeleving) van de urbane omgeving
4. Heeft kennis van - en inzicht in de relatie tussen de (regionale) cultuur en architectuur en is in staat tot het benoemen van specifieke elementen hiervan.

⁷ Beroepservaring, fase 04, voorontwerp, alle deelaspecten

⁸ Beroepservaring, fase 05, Definitief ontwerp – alle deelaspecten en Beroepservaring, fase 06, technisch ontwerp

⁹ Beroepservaring, fase 09, uitvoering en directievoering

¹⁰ Beroepservaring, fase 08, uitvoeringsgereed ontwerp

¹¹ Beroepservaring, fase 07, prijs- en contractvorming

¹² Beroepservaring, fase 10, Gebruik en exploitatie

3. Waarnemen/perceptie¹³

De academie kent grote betekenis toe aan het vermogen van de student tot waarnemen. Hoewel dit vermogen onderdeel uitmaakt van het ontwerpproces, benoemt de academie het apart omdat het een profielpunt betreft: de fenomenologische accentuering (zie 1.3.2.). *De student is in staat tot het waarnemend ontwerpen en presenteren van conclusies als essentieel onderdeel van het architectonisch ontwerpen.*

1. Is in staat tot het hanteren van de waarneming in al haar facetten (alle zintuigen) en visualisatie/materialisatie als onderzoeksinstrument;
2. Is in staat tot het noteren op papier en via andere media (schetsen, fotografie, monteren, film, afdrukken), van de eigen waarneming van de (openbare) ruimte.
  - 2.1. In het bijzonder het waarnemen, ervaren, selecteren en componeren van grafisch beeldmateriaal, in het bijzonder het tweedimensionaal beeld(verhaal) als een weergave van een drie (vier) dimensionale realiteit.
3. In staat tot visualisatie van ruimtelijke kwaliteiten (materiaal, licht en schaalverhoudingen), van de (stedelijke) ruimte
4. De student is in staat tot verbeelden. Het op persoonlijke wijze weergeven van overwegingen, motivaties, concepten en ideeën in het ontwerpproces.
5. Esthetisch vermogen: het toepassen van een ontwerpproces waarbij architectuur ontstaat is van een directe instrumentaliteit en in een breed denkkader wordt geplaatst.

4. Architectonische kennis en inzicht

1. Kennis van - en inzicht in de geschiedenis en de theorie van de architectuur, aanverwante kunstvormen, menswetenschappen en maatschappelijke en culturele stromingen¹⁴.
  - 1.1. Kennis van- en inzicht in ruimtelijke terminologie, in de 'taal' en het 'werk' van de ruimte en het vermogen deze kennis en inzicht toe te passen;
  - 1.2. Inzicht en kennis in de verschillende ruimtelijke schaalniveaus en hun verhoudingen;
  - 1.3. Kennis van – en inzicht in gebouwentypologie (functie, constructie, vorm);
  - 1.4. Het kritisch beschouwen van de conventies rondom het begrip wonen (individueel wonen, collectief wonen). Actuele bepaling van begrippen en definities van hedendaagse stedenbouw en woonmilieus in relatie tot de context. Kennis van - en inzicht in basisbegrippen uit de stedenbouw. Inzicht in stedelijke karakteristiek. Het kunnen werken met verschillende schaalniveaus en dichtheden;
  - 1.5. Kennis van - en inzicht van diverse opvattingen en benaderingen van architectuur;
  - 1.6. Is in staat tot architectuurkritische stellingname;
2. Kennis van de (beeldende) kunsten;
3. Passende kennis van stedenbouw, planologie en de daarbij gebruikte technieken.
4. Inzicht in de relatie tussen mensen en architectonische constructies en tussen architectonische constructies en hun omgeving.
  - 4.1. Inzicht in de relatie tussen cultuur (-historie), maatschappelijke ontwikkelingen en de eigen architectonische conceptformulering.
5. Is in staat tot stellingname op basis theoretische concepten en artistieke strategieën¹⁵.
  - 5.1. Heeft kennis van - en inzicht in andere benaderingswijzen dan de architectuur (wetenschappelijk, filosofisch, kunstzinnig)
  - 5.2. Inzicht in het eigen ontwerpproces en analyseert inspiratiebronnen.

5. Beroepsbeoefening

1. Heeft inzicht in het architectenberoep en de rol van de architect in de maatschappij, in het bijzonder bij het maken van projecten waarin rekening wordt gehouden met sociale factoren.

---

¹³ Deze groep competenties (oorspronkelijk: opleidingsprofiel) is niet langer van toepassing voor de groep studenten die het nieuwe curriculum volgt.

¹⁴ Beroepservaring Grondhouding A1 en A2

¹⁵ Beroepservaring Grondhouding A

2. Is bekend met de organisatie en het krachtenveld in de praktijk van de beroepsbeoefening¹⁶.
  - 2.1. Passende kennis van - en inzicht in procedures en processen van besluitvorming (selectieprocedures, aanbestedingsprocedures).
  - 2.2. Kennis van – en inzicht in de verschillende aspecten en invalshoeken bij de ontwikkeling en realisatie van complexe projecten en bouw
3. Heeft kennis van - en inzicht in organisatiestructuren t.b.v. de organisatie en inrichting van architectenbureaus.
4. Is in staat tot zelfstandig ondernemen (het maken van een ondernemingsplan, het vinden van risicokapitaal, het oprichten van een onderneming, **het zichzelf over het voetlicht brengen**¹⁷, en **duurzame, bestendige bedrijfsvoering**)¹⁸.
5. Vermogen tot presenteren aan derden:
  - 5.1. Is in staat tot (digitale) presentatie middels diverse technieken **voor een divers publiek**.
  - 5.2. Is in staat om d.m.v. 3D/maquette bouw, **hedendaagse crossmediale visualisatietechnische** ideeën te ontwikkelen en concepten binnen de architectuur te presenteren.
  - 5.3. Kennis van – en inzicht in een aantal basistechnieken en instrumenten van het grafische vormgeven en kan deze ook toepassen.
  - 5.4. Basistechnieken en vaardigheden van tekenen, fotografie, film en beeldverwerking zoals voorkomen in de architectuurpraktijk.
  - 5.5. In staat tot het documenteren van het eigen werk
  - 5.6. In staat tot conceptpresentatie voor competities en tentoonstellingen.

6. Persoonlijk Professionele Vermogens¹⁹

1. **Is in staat tot het initiëren van ontwerp opdrachten.**
2. Heeft verantwoordelijkheidsbesef in de omgang met architectuur.
3. Is in staat tot concentratie en doortastendheid.
4. Kan omgaan met complexiteit.
5. Is in staat tot geïnspireerde overdracht **en bespreken van** het ontwerpidee naar divers publiek in **woord, schrift en beeld**²⁰.
6. Is in staat tot samenwerken met vertegenwoordigers van verschillende betrokken disciplines, gebruikers **en andere belanghebbenden**.
7. Bezit een zelfkritische ontwerphouding.
8. Heeft bewustzijn van historische voorbeelden en invloeden.
9. De student kan opereren met begrip van het aspect 'tijd' als belangrijk onderdeel van de dynamiek van een interventie.

---

¹⁶ Beroepservaring Fase 00, 2 Opdracht

¹⁷ Beroepservaring Fase 00, 1 Opdracht

¹⁸ Beroepservaring Grondhouding A – Duurzame Bedrijfsvoering

¹⁹ Beroepservaring Grondhouding A (Attitude)

²⁰ Beroepservaring Grondhouding C - Communicatie

Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma

Eerste studiejaar (jaar verdeeld in kwartaal 1.1, 1.2, 1.3 en 1.4)

1.1.	Studio 1.a. <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	Studiereis Actualiteiten Extra curriculair 4 EC
	Studio 1.b <i>Ontwerponderzoek</i>	2 EC	2 EC		
1.2.	Studio 2 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring	
	8 EC				
1.3.	Studio 3.a <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	
	Studio 3.b <i>Ontwerponderzoek</i>	2 EC	2 EC		
1.4.	Studio 4 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring	
	9 EC			30 EC	
	Portfoliobeoordeling 1 EC				

Subtotaal: 60 EC

Tweede studiejaar

2.1.	Studio 5.a. <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	Studiereis Actualiteiten Extra curriculair 4 EC
	Studio 5.b <i>Ontwerponderzoek</i>	2 EC	2 EC		
2.2.	Studio 6 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring	
	8 EC				
2.3.	Studio 7.a <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	
	Studio 7.b <i>Ontwerponderzoek</i>	2 EC	2 EC		
2.4.	Studio 8 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring	
	9 EC			30EC	
	Portfoliobeoordeling 1 EC				

Subtotaal: 60 EC

Derde studiejaar in studiepunten

3.1.	Studio 9.a. <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	Extra curriculair 1 EC
	----- Studio 9.b <i>Ontwerponderzoek</i>	3 EC	3 EC		
3.2.	Studio 10 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring	
	8 EC				
3.3.	Studio 11.a <i>Ontwerponderzoek</i>	Theorie	Vaardig- heden	Beroepservaring	
	----- Studio 11.b <i>Ontwerponderzoek</i>	3 EC	3 EC		
3.4.	Studio 12 <i>Ontwerponderzoek</i>			Beroepservaring 30EC	
	8 EC				
	----- Portfoliobeoordeling 1 EC				

Subtotaal: 60 EC

Vierde studiejaar

4.1.	Afstudeerproject (voorstel, plan, TEV onderzoek,)	Beroepservaring
4.2.	15 EC	Beroepservaring
4.3.	Afstudeerproject (EV onderzoek, Groenlicht, examensituatie, portfolio)	Beroepservaring
4.4.	15 EC	Beroepservaring 30EC

Subtotaal: 60 EC

Totaal: 240 EC

CURRICULUM

Vakcode studio			Jaar	Algemene omschrijving
S	1/2	T1	1	Basisbegrippen en Etymologie
S	1/2	V1	1	Zien en Noteren
S	1/2	T2	1	Onderzoek en Methodiek
S	1/2	V4	1	Grafische vormgeving; basis
S	1/2	exc	1	Excursie Volterra
S	5/6	V1	1	Mindmapping en Timemanagement
S	5/6	V2	1	Tekstanalyse en Reproductie
S	5/6	T1	1	Creativiteit en Ontwerpmethodieken
S	5/6	V5	1	Spoken en Houding
S	1	P1	1/2	Monoliet
S	1	O1	1/2	Grid and Space
S	1	P2	1/2	Dilemma
S	1	O2	1/2	Villa en Ideaal
S	2	P1	1/2	Observatorium
S	2	O1	1/2	Omweg
S	2	P2	1/2	Interventie
S	2	O2	1/2	Matroesjka
S	3	P	1/2	Maatkostuum
S	3	O	1/2	Plananalyse Individueel Wonen
S	3	T1	1/2	Wonen en wooncultuur
S	3	T2	1/2	Architectuurtheorie 1
S	4	P	1/2	Het Nieuwe Wonen
S	4	O	1/2	Nieuwe Woonconcepten voor de 21e eeuw
S	4	T1	1/2	Landschap en Ecologie
S	4	T2	1/2	Filosofische Contexten
S	5	P1	1/2	Hut / Beachcabin
S	5	O1	1/2	Materiaal en Detail
S	5	P2	1/2	Ritueel
S	5	O2	1/2	Materiaal en Textuur
S	6	P1	1/2	Pauzelandschap
S	6	O1	1/2	Zintuiglijke waarneming: vorm en akoustiek
S	6	P2	1/2	Wachtruimte
S	6	O2	1/2	Zintuiglijke waarneming: vorm en functie
S	7	P	1/2	Woonmachine
S	7	O	1/2	Stapelen, Schakelen en Groeperen: typologie
S	7	T	1/2	Stedenbouw en Volkshuisvesting
S	7	V	1/2	(De)montage, Sculptuur en Grafiek: Modelbouw
S	8	P	1/2	Siedlung
S	8	O	1/2	Kader en Generieke Ruimte
S	8	T1	1/2	Planologie en Demografie
S	8	T2	1/2	Architectuur: Stromingen, St. & Oeuvres
			1/2	Eindejaarsportfolio's
S	1/2	V2	2	Handtekenen en Denkproces
S	1/2	V3	2	Grafische Vormgeving: Website bouwen
S	5/6	V3	2	Notatietechnieken en Infogrammen
S	5/6	V4	2	Verbale Presentatie
S	5/6	exc	2	Excursie Parijs
S	11/12	V	3	Essay Schrijven
S	13	T1	3	Architectuur, Kunsten, Wetenschap deel 1
S	15	T1	3	Management en Ondernemerschap deel 1

S	9	P	3/4	Stadsvernieuwing
S	9	O	3/4	Harde Stedenbouw
S	9	T	3/4	Duurzaamheid en Milieu
S	9	V	3/4	Plastisch Vormgeven
S	10	P	3/4	Revitalisatie
S	10	O	3/4	Zachte Stedenbouw
S	10	T	3/4	Maatschappij en Actualiteit
S	10	V	3/4	Fotografisch Waarnemen
S	11	P	3/4	Stedelijke Motor
S	11	O	3/4	Conceptanalyse
S	11	T	3/4	Architectuurtheorie 2
S	12	P	3/4	Sociale Condensator
S	12	O	3/4	Anatomie van een gebouw
S	12	T	3/4	Stad en Stedelijkheid
S	13/14	P	3/4	Afstudeer atelier
S	15/16	P	3/4	Afstudeer atelier
			3	Eindejaarsportfolio
S	14	T2	3	Architectuur, Kunsten, Wetenschap deel 2
S	15	T2	3	Management en Ondernemerschap deel 2
			1/2/3/4	Praktijkgedeelte
				Keuzeprogramma
WS			1/2/3/4	Workshops

Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

De heer ir J.M. Sluijmer, voorzitter

De heer Sluijmer is ingezet als panellid vanwege zijn grote domeindeskundigheid, in combinatie met zijn onderwijsdeskundigheid en zijn internationale deskundigheid. De heer Sluijmer heeft ervaring als architect in Berlijn en tevens als docent in Nürnberg. Hij heeft ongeveer 30 jaar samen met een compagnon een architectuurbureau, dat regelmatig vakprijzen krijgt en waarvan het werk wordt gepubliceerd. Zo is in 2003 de Bouwfondsprijs gewonnen met een ontwerp voor een innovatief stadscomplex in Almere. Voor deze visitatie is de heer Sluijmer individueel geïnstrueerd over het proces van accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1966 – 1972   Gymnasium β
1972 – 1982   TUD bouwkunde

Werkervaring:

1982 - 1983   Planungskollektif Berlin
1983 - 1984   IAA Enschede
1984 - heden   Architectuurbureau Sluijmer en van Leeuwen

Docentschappen:

2002   Docent Fachhochschule Nürnberg
2003   Docent Academie Bouwkunst Amsterdam
2003   Docent Hogeschool Utrecht

Overig:

voorzitter STABU (Stichting Archeologie en Bouwhistorie Utrecht)

De heer dr. ir. E.M.C.J. Quanjel

De heer Quanjel is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van architectuur. Hij is werkzaam als lector Innovatie Bouwproces & Techniek aan de Academie Bouw & Infra bij Avans Hogeschool, waar hij mede-initiator en ontwikkelaar is van Afstudeer Ateliers in samenwerking met het werkveld. Hij was tot en met 2013 programmaregisseur van het Programma Bouwen met Groen en Glas bij het Productschap Tuinbouw en senior adviseur voor het Programma Knooppunt Bouwen met Groen. De heer Quanjel heeft vele publicaties, in onder andere vakbladen als TVVL-Magazine en BladNA, op zijn naam staan. Voor deze visitatie heeft de heer Quanjel onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2005 – 2013   PhD-research Collaborative Design Support - Technische Universiteit Eindhoven
1999   post hbo-opleiding Management voor Technici - Fontys Hogescholen
1984 – 1989   Architectuur - TU-Delft
1979 – 1983   HTS Bouwkunde - Heerlen

Werkervaring:

2012 – heden   Lector Innovatie Bouwproces & Techniek – Academie Bouw & Infra - Avans Hogeschool
2010 – 2013   Programmaregisseur – Programma Bouwen met Groen en Glas - Productschap Tuinbouw
Senior Adviseur Programma Knooppunt Bouwen met Groen
2007 – 2009   Senior-Architect - Atelier PRO / Ziekenhuis Meander Amersfoort
Masterplan NRP Norwich UK

2005 – 2013	Gastdocent Architectural Design Management Systems - Technische Universiteit Eindhoven Onderzoeker - Technische Universiteit Eindhoven – TNO / Europees 6 ^e kader onderzoek EURACTIVE ROOFer
2001 – 2008	Directeur-eigenaar - Emile Quanjel Architect
2000 – 2003	Onderzoeker Onderzoek Integraal Ontwerpen - TVVL, TUD, BNA
1991 – 2000	Project-Architect - Broek Bakema Architecten - Rotterdam
1989 – 1990	Architect - Architecten Aan de Maas – Rotterdam, Maastricht

Overig:

2010 – 2012	Commissie Masterplan Zonne-energie - Agentschap.nl
2004	B.J. Maxprijs 2004 (Onderzoek Integraal Ontwerpen) – TVVL
2002 – 2005	Bestuur Lions-club Delft
2000 – 2005	Lid NEN-Commissie Natuurlijk licht en Kunstlicht / NEN Delft
2001	IFD Demonstratie-status onderzoekproject DuflexProNnovatie

Publicaties 2008-2013 (meer op aanvraag):

- Collaborative Design Support – workshops to stimulate interaction and knowledge exchange; proefontwerp – phd research; Emile Quanjel, TU/e 2013, isbn 978-94-6191-563-4
- Diverse publicaties in vakbladen en oa. TVVL-Magazine en BladNA (2001-heden)
- Quanjel, E.M.C.J., Otter, A.F.H.J. den, Zeiler, W. (2010). Collaborative Design Workshops: evolution of a Workshop Method. In: International Symposium CIB-W102 2010 Manchester, May 11-14, 2010, Manchester UK * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W., Otter, A.F.H.J. den (2010). Collaborative Design Workshops: explanation of an Analysing Model for knowledge exchange. In: International Symposium CIB-W069 2010 Manchester, May 11-14, 2010, Manchester UK * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W. (2010). Collaborative Active Roof Design. In: International Design Conference – Design 2010, May 17-20, 2010, Dubrovnik, Croatia
- Quanjel, E.M.C.J., Otter, A.F.H.J. den, Zeiler, W. (2009). Workshops as practicum's to improve integration and knowledge exchange in collaborative design In: Future Trends in Architectural Management, International Symposium CIB -W096 2009 Taiwan, November 02-03, 2009, Tainan Taiwan * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W. (2009). Workshops 2005-2008 for the Dutch Building Industry: Collaborative Engineering In: International Conference on Engineering Design, ICED'09, 24-27 August 2009, Stanford University, Stanford, CA, USA. * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W., Borsboom, W.A. (2009). Workshops for Integral Design of Innovative Roofs In: International Conference SASBE 2009
- Quanjel, E.M.C.J. (2008). Integral Design Methodology for Multidisciplinary Collaborative Design of Active Roofs. EURACTIVE ROOFer – Horizontal Activities Involving SMES – KCBS, Delft
- Quanjel, E.M.C.J. (2008). A General outline of a database for existing and future roof systems. EURACTIVE ROOFer – Horizontal Activities Involving SMES – KCBS, Delft
- Quanjel, E.M.C.J. (2008). Workshop Innovative Roof-design. EURACTIVE ROOFer – Horizontal Activities Involving SMES – KCBS, Delft
- Quanjel, E.M.C.J. (2008). Path To Success. EURACTIVE ROOFer – Horizontal Activities Involving SMES – KCBS, Delft

Mevrouw drs. J. Rodermond

Mevrouw Rodermond is ingezet vanwege haar deskundigheid op het gebied van architectuur. Zij is directeur/bestuurder van het mede in 2012 door haar opgezette Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, waarbij zij vooral betrokken is bij het stimuleren van de kwaliteit van de beroepspraktijk van architecten, stedenbouwers en interieur- en landschapsarchitecten. Daarvoor was zij directeur van het Stimuleringsfonds voor Architectuur. Mevrouw Rodermond heeft vele publicaties op haar naam staan, doordat zij tot 2002 hoofdredacteur van het vaktijdschrift 'de Architect' was. Voor deze visitatie heeft mevrouw Rodermond onze handleiding voor panelleden ontvangen en is zij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1972 - 1979 Urbane en rurale sociologie - KU Nijmegen

Werkervaring:

2012-heden Directeur/bestuurder - Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

2002-2012 Directeur - Stimuleringsfonds voor Architectuur

1979-2002 Redacteur, sinds 1995 hoofdredacteur - Vaktijdschrift 'de Architect'

De heer ing. J.A. Nieuwenhuize

De heer Nieuwenhuize is ingezet als studentlid. Hij volgt de hbo-masteropleiding Architectuur aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst van Hogeschool Rotterdam, waar hij betrokken is bij het meedenken, organiseren, deelname studiereizen en workshops. Hij is werkzaam als assistent ontwerper / projectleider bij MAS architectuur in Terneuzen. De heer Nieuwenhuize is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is de heer Nieuwenhuize aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2005 – 2009 Hogeschool Rotterdam, HBO bouwkunde (deeltijd), differentiatie 'Architectuur'

1999 – 2002 Markiezaat College, MTS bouwkunde, differentiaties 'Ontwerp' en 'Uitvoering'

1997 – 1999 Hogeschool Zeeland, HTS bouwkunde (niet afgerond)

Werkervaring:

2009 – heden MAS architectuur bv, vestiging Terneuzen, assistent ontwerper / projectleider

2002 – 2009 Grontmij Nederland, vestiging Roosendaal, gestart als bouwkundig tekenaar, laatste functie junior adviseur bouwmanagement

1995 – 2002 Aannemersbedrijf Smet Hansweert, weekend- en vakantiekracht in de bouwuitvoering

Mevrouw drs. P. Göbel

Mevrouw Göbel is ingezet als NQA-auditor. Zij heeft meer dan tien jaar ervaring met visiteren in bijna alle sectoren van het hbo. Ze heeft bij Lloyd's auditcursussen gevolgd. Verder heeft zij twintig jaar ervaring met ontwikkelen van onderwijsprogramma's, lesgeven en beoordelen van studenten en met management in het hoger beroepsonderwijs in uiteenlopende sectoren. Mevrouw Göbel heeft in het najaar van 2010 deelgenomen aan de training van de NVAO en de intervisie in 2012. Zij is gecertificeerd secretaris.

Opleiding:

1976 – 1979 Rijksuniversiteit Utrecht, Nederlandse taal- en letterkunde

1971 – 1976 Tweedegraads lerarenopleiding: Nederlands en Engels

Werkervaring:

- 2005 – heden secretaris en adviseur Raeflex
- 2004 – heden senior auditor en adviseur NQA
- 2000 – 2004 Medewerker kwaliteitszorg bij de HBO-raad
- 1997 – 2000 Projectleider bij de afdeling Onderwijszaken van de Saxion Hogeschool Enschede
- 1994 – 1997 Directeur van het instituut Welzijn en Arbeid bij de Saxion Hogeschool Enschede
- 1993 – 1995 Studentendecaan en vertrouwenspersoon bij de sectoren Welzijn en Arbeid,
Lerarenopleiding Basisonderwijs en Conservatorium
- 1987 – 1993 Studentendecaan en vertrouwenspersoon bij de sector Economie Saxion Hogeschool
Enschede
- 1980 – 1993 Docent taalbeheersing bij de sector Economie Saxion Hogeschool Enschede

Overig:

- 2006 – 2011 lid hoofdbestuur VVAO

Bijlage 4: Bezoekprogramma

Dag 1 – DINSDAG 10 september 2013 in lokaal LS132

- 09.45-10.00u Ontvangst panel door opleidingsmanagement
Niek Bisscheroux
Carlos Apers
- 10.00-10.15u Elevatorpitch
Niek Bisscheroux
Carlos Apers
- 10.15-10.30u Rondleiding
Niek Bisscheroux
Carlos Apers
- 10.30-15.00u Intern paneloverleg
Met om 12.30 uur lunch.
- 14.30-15.00u Spreekuur
- 15.00-15.30u Intern paneloverleg
- 15.30-16.15u Gesprek begeleiders en beoordelaars van 4 geselecteerde afgestudeerden
Hoofdmentor Sanne Devens: Rob Brouwers / extern deskundige Jules Beckers, architect bij Teeken Beckers Heerlen.
Hoofdmentor Lonnie Koken: Tim Vekemans / extern deskundigen: helaas beiden niet in staat aanwezig te zijn.
Hoofdmentor Alexander Augustus: Birgit de Bruin / extern deskundige Tim Prins, architect bij P-EN-M Architecture and Urbanism Maastricht.
Hoofdmentor Monique van den Berg: Elmar Kleuters / extern deskundige Caspar Slijpen, landschapsarchitect bij Caspar Slijpen Landschapsarchitect Vijlen.
- 16.15-16.30u Intern paneloverleg
- 16.30-17.15u Gesprek 4 geselecteerde afgestudeerden en vierdejaarsstudenten
Sanne Devens – afstudeerdatum 16.05.2013
Lonnie Koken – afstudeerdatum 28.01.2013
Alexander Augustus – afstudeerdatum 14.11.2011
Monique van den Berg – afstudeerdatum 29.08.2012
- Lotte de Moor – 0932507, vooropleiding: ABK Architectonische Vormgeving*
Roel Derkx – 0637254, vooropleiding: HBO Bouwkunde, opleiding Architectuur
Lieze Vandael – 0953113, vooropleiding Hogeschool West-Vlaanderen Kortrijk, architect assistentie
Dennis Vullings – 0954144, vooropleiding: HBO Bouwkunde, opleiding Architectuur
- 17.15-18.30u Intern paneloverleg

Dag 2 – WOENSDAG 11 september 2013 in lokaal LS132

08.30-09.45u Intern paneloverleg

09.45-10.45u Gesprek met 1^e/2^e/3^e jaars (inhoud en randvoorwaarden)
Eerste jaar: Roel Raeven – 1226029, vooropleiding: HBO Bouwkunde opleiding Architectuur
Eerste jaar: Guus Thissen – 0823465, vooropleiding: HBO Bouwkunde opleiding Architectuur
Tweede jaar: Damien Nunes – 1137557, vooropleiding: HBO Bouwkunde opleiding Architectuur
Tweede jaar: Nadine Nievergeld – 0700126, vooropleiding: ABK Architectonische Vormgeving
Derde jaar: Donny Verheyen – 1050737, vooropleiding: Master Interieurarchitectuur België
Derde jaar: Ann-Sophie Princen – 1054813, vooropleiding Master Interieurarchitectuur België

10.45-11.00u Intern paneloverleg

11.00-12.00u Gesprek met docenten (inhoud en randvoorwaarden)
Opleidingscoördinator: Carlos Apers, docent startworkshop studiejaar 2012/2013 / docent theorie Studio 5 - Creativiteit en Ontwerpmethodieken.
Praktijkcoördinator: Frans Vandehoek, docent theorie Studio 15 – Management & Ondernemerschap / docent startworkshop studiejaar 2012/2013
Afstudeercoördinator / coördinator supermaster: Nicole Maurer
Docent onderzoek: Rik Martens, docent onderzoek Studio 3 – Plananalyse individueel wonen
Hoofddocent vaardigheid taal: Tamira Tummers, docent theorie Studio 1 – Basisbegrippen en etymologie / vaardigheid Studio 5 – Tekstanalyse en reproductie / Studio 5 – vaardigheid Verbale Presentatie / vaardigheid Studio 5 – Spreken en Houding / vaardigheid Studio 11 – Essay Schrijven.
Docent onderzoek en vaardigheid: Ingeborg Meulendijks, docent onderzoek Studio 5 Materiaal en Textuur / vaardigheid Studio 7 (De)montage, sculptuur en grafiek.
Docent stedenbouw: Selma van Mensvoort, docent onderzoek Studio 9 – Harde Stedenbouw

12.00-13.00u Lunchpauze

13.00-13.45u Eerste gesprek met opleidingsmanagement
Niek Bisscheroux
Carlos Apers

13.45-14.00u Intern paneloverleg

14.00-14.45u Blok Borging
Voorzitter Examencommissie: Marion Zwarts, docent theorie Studio 1 – Onderzoek en Methodiek / theorie Studio 13 – Architectuur, Kunsten en Wetenschap
Voorzitter Opleidingscommissie: Carlos Apers
Lid Examencommissie: Frans Vandehoek
Docentlid Opleidingscommissie: Rik Martens
Student Opleidingscommissie: Nicole Cloudt – 2022462, vooropleiding: Master Interieur Londen & HBO Bouwkunde opleiding Architectuur
Secretaris Werkveldcommissie: Guido Quanjel van Bremen Bouwadviseurs Heerlen.
Voorzitter Werkveldcommissie: Maarten Engelman van Engelman Architecten Roermond.

14.45-15.00u Intern paneloverleg

15.00-15.30u Eventuele extra gesprekken

15.30-17.00u Beoordelingsoverleg panel

17.00-17.30u Tweede gesprek met opleidingsmanagement, inclusief afronding

Bijlage 5: Bestudeerde documenten

<i>Nr</i>	<i>Document</i>
1	Representatieve selectie van het studiemateriaal
2	Regeling opleidingscommissies Zuyd
3	Samenstelling opleidingscommissies ABKM
4	Verslagen Studieleiding
5	Voorbeeld van aangenomen / afgewezen aspirant-studenten 2013-2014
6	Concept nieuwe beoordelingsformulieren
7	Voorzieningenplan
8	Representatieve selectie van toetsopgaven, werkstukken, opdrachten, beroepsproducten etc. . Portfolio's onderwijs en praktijk studenten . Vakomschrijvingen incl. lesbrieven
9	Regeling examencommissies Zuyd
10	Samenstelling examencommissies ABKM
11	Verslagen examencommissie
12	Prints van alle geüploade documenten
13	Prints van alle voetnootdocumenten van de kritische reflectie
14	Prints van alle voetnootdocumenten van het onderwijsbeleidsplan
15	Reglement werkveldcommissie ABM
16	Verslagen werkveldcommissie
17	Instructie externe examinatoren
18	Afstudeerdocumentatie vanaf 2011/2012: van alle alumni de beoordelingsformulieren incl. documentatie van onderwijs en praktijk
19	Verbeterplan: tussenevaluatie 8 september 2013

Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Het panel heeft alle dossiers (15 in totaal) van de afgestudeerden van de afgelopen drie jaar gezien.

Bijlage 7: Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleiding:

master Architectuur

Instelling: Zuyd Hogeschool

Visitatie datum: 10 en 11 september 2013

Ondergetekende: ... *K.H.G. Bisschop*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: ... *DIRECTEUR*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, *waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan*, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'K.H.G. Bisschop'.

Datum:

12.7.2013